

ӨЗБЕКСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ КОНСТИТУЦИЯСЫ

Усы жаңа редакциядағы Өзбекстан Республикасының Конституциясы 2023-жыл 30-апрель күни өткөрилген Өзбекстан Республикасы референдумында улыұмахалықтық дауыс бериү арқалы қабыл етилген.

АЛҒЫ СӨЗ

Биз, Өзбекстанның бирден-бир халқы,

инсан ҳуқық ҳәм еркинликтерине, миллий ҳәм улыұмаинсаныйлық қәдирияттарға, мәмлекеттік суверенитет принциптерине садықтығымызды салтанатты түрде жәриялад,

демократия, еркинлик, теңлик, социаллық әдиллик ҳәм тилемеслик идеяларына садықтығымызды көрсетип,

инсан, оның өмири, еркинлиги, ар-намысы ҳәм қәдир-қымбаты жоқары қәдирият есапланатуғынын, инсаныйлық демократиялық мәмлекетті, ашық ҳәм әдил жәмиетті құрыў барысында ҳәзирғи ҳәм келешек әүләдлар алдындағы жоқары жуўапкершилигимизди сезе отырып,

мәмлекетшилигимиз раýажланыўының үш мың жылдан артық тарийхый тәжирийбесине, сондай-ақ жәхән цивилизациясына бийбаһа үлес қосқан уллы бабаларымыздың илимий, мәдений ҳәм руýхый миyrасына сүйенип,

мәмлекеттің бийбаһа тәбийфай байлықтарын көбейтиүге, ҳәзирғи ҳәм келешек әүләдлар ушын қәстерлеп абайлаўға, қоршаған орталықтың тазалығын сақлауға жигерли түрде бел байлап,

халықаралық ҳуқықтың ғалабалық тән алынған принцип ҳәм нормаларына тийкарланған ҳалда,

Өзбекстанның жәхән жәмиетшилиги, ең дәслеп, қоңылас мәмлекеттер менен дослық қатнасықтарын шерилдік, өз-ара қоллап-куятлау, тынышлық ҳәм татыўлық тийкарында беккемлеў ҳәм де раýажландырыуға умтылып,

пуқаралардың ылайықты турмыс кешириүин, миллеттераралық ҳәм конфессиялараралық татыўлықты, көп милдетли жанажан Өзбекстанның пәраўанлығын ҳәм гүллеп-жаснауын тәмийинлеуди мақсет еткен ҳалда,

усы Конституцияны қабыл етемиз ҳәм жәриялаймыз.

БИРИНШИ БӨЛІМ. ТИЙКАРҒЫ ПРИНЦИПЛЕР

I бап. Мәмлекеттік суверенитет

1-статья.

Өзбекстан — басқарыудың республика формасына ийе болған суверен, демократиялық, ҳуқықтық, социаллық ҳәм дүньялық мәмлекет.

Мәмлекеттің «Өзбекстан Республикасы» ҳәм «Өзбекстан» атамалары тәң мәнили.

2-статья.

Мәмлекет халықтың ерк-ықтарын билдирип, оның мәплериине хызмет етеди. Мәмлекеттік уйымлар ҳәм лаўазымлы шахслар жәмиет ҳәм пуқаралар алдында жуўапкер.

3-статья.

Өзбекстан Республикасы өзинин миллий-мәмлекеттік ҳәм ҳәkimшилик-аймақтық дүзилисін, мәмлекеттік ҳәkimият уйымларының системасын белгилейди, ишки ҳәм сыртқы сиясатын әмелге асырады.

Өзбекстанның мәмлекеттік шегарасы ҳәм аймағына қол қатылмайды ҳәм бөлинбейди.

4-статья.

Өзбекстан Республикасының мәмлекеттік тили өзбек тили болып табылады.

Өзбекстан Республикасы өзиниң аймағында жасаўшы миллет ҳәм халықлардың тиллери, үрп-әдәтлери ҳәм дәстүрлериниң ҳүрмет етилиүин тәмийинлейди, олардың рауажланыўы ушын шарайт жаратады.

5-статья.

Өзбекстан Республикасы нызам менен тастыйықланатуғын өзиниң мәмлекетлик нышанлары — байрағы, герби ҳәм гимнине иие.

Мәмлекетлик нышанлар мәмлекет қорғауында болады.

6-статья.

Өзбекстан Республикасының пайтахты — Ташкент қаласы.

II Бап. Халық ҳәкимиияты

7-статья.

Халық мәмлекетлик ҳәкимиияттың бирден-бир дәреги болып табылады.

Өзбекстан Республикасында мәмлекетлик ҳәкимият халық мәплерин гөзлеп ҳәм Өзбекстан Республикасы Конституциясы ҳәм де оның тийкарында қабыл етилген нызамлар үәкиллик берген уйымлар тәрепинен ғана әмелге асырылады.

Конституцияда нәзерде тузылмаған тәртипте мәмлекетлик ҳәкимият үәкилликлерин өзлестирий, ҳәкимият уйымлары жумысын тоқтатып қойыу ямаса сапластырыу, ҳәкимиияттың жаңа ҳәм параллель дүзилислерин дүзиү Конституцияға қарсы болып табылады ҳәм нызамға муýапық жуýапкершиликтегі тартыўға тийкар болады.

8-статья.

Өзбекстан халқын миллетине қарамастан Өзбекстан Республикасының пұқаралары курайды.

9-статья.

Жәмиетлик ҳәм мәмлекетлик турмысының ең әхмийетли мәселелери халықтың додалауына шығарылады, улыўма халықтың дауысқа — референдумға қойылады.

Өзбекстан Республикасында референдум өткериү тәртиби нызам менен белгиленеди.

10-статья.

Өзбекстан халқы атынан тек ғана ол сайлаған Өзбекстан Республикасы Олий Мажлиси ҳәм Президенти жумыс алып барыўы мүмкін.

Жәмиеттин ҳеш бир бөлеки, сиясий партия, жәмиетлик бирлеспе, социаллық ҳәрекет ямаса айырмама шахс Өзбекстан халқы атынан жумыс алып барыўға ҳақылы емес.

11-статья.

Өзбекстан Республикасының мәмлекетлик ҳәкимият системасы — ҳәкимиияттың нызам шығарыушы, атқарыушы ҳәм суд ҳәкимииятына бөлинүүи принципине тийкарланады.

12-статья.

Өзбекстан Республикасында жәмиетлик турмыс сиясий институтлар, идеологиялар ҳәм пикирлердин көп түрлиліги тийкарында рауажланады.

Ҳеш бир идеология мәмлекетлик идеология сыпатында белгилениүи мүмкін емес.

13-статья.

Өзбекстан Республикасында демократия улыўмаинсаныйлық принциплерине тийкарланады, оларға муýапық инсан, оның өмири, еркинлиги, ар-намысы, қәдир-қымбаты ҳәм басқа да ажыралмас хуқықлары жоқары қәдирият болып табылады.

Демократиялық хуқық ҳәм еркинликтер Конституция ҳәм нызамлар менен қорғалады.

14-статья.

Мәмлекет өзиниң жумысын инсан пәраўанлығын ҳәм жәмиеттин турақлы рауажланыўын тәмийинлеў мақсетинде нызамлылық социаллық әдиллик ҳәм тилеклеслик принциплери тийкарында әмелге асырады.

III Бап. Конституция ҳәм нызамның үстинлиги

15-статья.

Өзбекстан Республикасында Өзбекстан Республикасы Конституциясы ҳәм нызамларының үстинлиги сөзсиз тән алынады.

Өзбекстан Республикасының Конституциясы мәмлекеттин путкил аймағында жоқары юридикалық құшке ийе, туурыдан-тууры әмел етеди ҳәм бирден-бир хуқықый түп тийкарын курайды.

Өзбекстан Республикасының халықаралық шәртнамалары халықаралық хуқықтың ғалабалық тән алынған принцип ҳәм нормалары менен бир қатарда Өзбекстан Республикасы хуқықый системасының қурамлы бөлеги болып табылады.

Егер Өзбекстан Республикасының халықаралық шәртнамасында Өзбекстан Республикасының нызамында нәзерде тутылғанынан басқаша қағыйдалар белгиленген болса, Өзбекстан Республикасының халықаралық шәртнамасы қағыйдалары қолланылады.

Мәмлекет ҳәм оның уйымлары, басқа шәлкемлер, лауазымлы шахслар, пүкарапалық жәмиет институтлары ҳәм де пүкарапалар Конституция ҳәм нызамларға муýапық жұмыс алып барады.

16-статья.

Усы Конституцияның ҳеш бир қағыйдасы Өзбекстан Республикасының хуқық ҳәм мәплерине, усы Конституцияның биринши бөлімінде нәзерде тутылған тийкарғы принцип ҳәм нормаларына қайшы келетуғын тәризде түсіндірилийи мүмкін емес.

Өзбекстан Республикасының Конституциясы тийкарында ҳәм оны орынлау бойынша Өзбекстан Республикасы нызамлары ҳәм басқа нормативлик-хуқықый актлери қабыл етиледи. Бирде бир нызам ямаса басқа да нормативлик-хуқықый акт Конституцияның принцип ҳәм нормаларына қайшы келийи мүмкін емес.

IV бап. Сыртқы сиясат

17-статья.

Өзбекстан Республикасы халықаралық қатнасықлардың толық хуқықлы субъекти болып табылады.

Өзбекстанның сыртқы сиясаты мәмлекетлердин суверенли теңлик, құш қолланбау ямаса құш пенен қәүип туýғызбау, шегаралардың бузылмауы, мәмлекетлердин аймақтық пүтиналиги, келиспеўшиликлерди тыныш жол менен шешиў, басқа мәмлекетлердин ишкі исперине араласпау принциплерине ҳәм де халықаралық хуқықтың ғалабалық тән алынған басқа да принциптери ҳәм нормаларына тийкарланады.

18-статья.

Өзбекстан Республикасы мәмлекетлер ҳәм халықаралық шәлкемлер менен еki ҳәм көп тәреплеме қатнасықларды ҳәр тәреплеме раýажландарыўға қаратылған тынышлық сүйиўши сыртқы сиясатты әмелге асырады.

Өзбекстан Республикасы мәмлекеттин, халықтың жоқары мәplerинен, оның пәраýанлығы ҳәм қәүипсизлигинен келип шықсан ҳалда аўқамлар дүзиўи, дослық аўқамларына ҳәм басқа мәмлекетлераралық дүзилмелерге кириүи ҳәм де олардан шығыўы мүмкін.

ЕКИНШИ БӨЛІМ. ИНСАН ҲӘМ ПҮКАРАНЫҢ ТИЙКАРҒЫ ХУҚЫҚЛАРЫ, ЕРКИНЛИКЛЕРИ ҲӘМ МИННЕТЛЕРИ

V бап. Улыўма қағыйдалар

19-статья.

Өзбекстан Республикасында инсанның хуқық ҳәм еркинликлері халықаралық хуқықтың ғалабалық тән алынған нормаларына тийкаранып ҳәм де усы Конституцияга муýапық тән алынады ҳәм кепилленеди. Инсан хуқық ҳәм еркинликлері ҳәр кимге туýылғанынан баслап тиисли болады.

Өзбекстан Республикасында барлық пүкарапалар бирдей хуқық ҳәм еркинликлерге ийе болып, жынысы, расасы, миллети, тили, дини, исеними, социаллық шығысы, жәмиеттік аўхалының айырмашылығына қарамастан нызам алдында тен.

Жәнілликтер тек ғана нызамға муўапық белгиленеди ҳәм социаллық әдиллик принциплерине сәйкес келийи шәрт.

20-статья.

Өзбекстан Республикасының пуқарасы ҳәм мәмлекет өз-ара хұқықтар ҳәм миннетлер менен байланыслы болып табылады.

Инсанның Конституция ҳәм нызамларда беккемлеп қойылған хұқық ҳәм еркинликтерине қол қатылмайды ҳәм де олардан судтың шешимисиз айрырыўға ямаса оларды шеклеп қойырыўға ҳеш кимниң ҳақысы жоқ.

Инсанның хұқық ҳәм еркинликтери тиккелей әмел етеди. Инсанның хұқық ҳәм еркинликтери нызамлардың, мәмлекетлик уйымлары, пуқаралардың өзин-өзи басқарыў уйымлары, олардың лаўазымлы шахслары жумысының мазмун-мәнисин белгилейди.

Мәмлекетлик уйымлар тәрепинен инсанға қолланылатуғын хұқықый тәсир шаралары сәйкеслик принципине тийкарланыўы ҳәм нызамларда нәзерде тутылған мақсетлөргө ерисиў ушын жетерли болыўы керек.

Инсан менен мәмлекетлик уйымлардың өз-ара қатнасықтарында жүзеге келетуғын нызамшылықтағы барлық қарама-қарсылықтар ҳәм анықсызлықтар инсан пайдасына шешиледи.

21-статья.

Хәр бир инсан өзлигин шахсын еркин камалға келтириў хұқықына ийе. Ҳеш кимге оның разылышысыз нызамшылықта белгиленбegen миннетлеме жүкletiliyи мүмкин емес.

Инсан өзинин хұқық ҳәм еркинликтерин әмелге асырыўда басқа шахслардың, жәмиет ҳәм де мәмлекеттин хұқықтары, еркинликтери ҳәм нызамлы мәпперине зиян жеткизбеўи шәрт.

Инсанның хұқық ҳәм еркинликтери тек ғана нызамға муўапық ҳәм тек ғана конституциялық дүзимди, халықтың денсаўлығын, социаллық әдеп-икрамлылықты, басқа шахслардың хұқық ҳәм еркинликтерин қорғаў, жәмиеттік қәүипсизлиktи ҳәм жәмиеттік тәртипті тәмийинлеў мақсетинде зәрүр болған шеңберде шекленийи мүмкин.

VI Бап. Пуқаралық

22-статья.

Өзбекстан Республикасының пүткил аймағында бирден-бир пуқаралық орнатылады.

Өзбекстан Республикасының пуқаралығы, оған қандай тийкарларда ийе болғанлығына қарамастан ҳәмме ушын тең.

Қарақалпақстан Республикасының пуқарасы бир үақыттың өзинде Өзбекстан Республикасының пуқарасы болып есапланады.

Пуқаралыққа ерисиў ҳәм оннан айрылып қалыў тийкарлары ҳәм де тәртиби нызам менен белгиленеди.

23-статья.

Өзбекстан Республикасы өзинин аймағында да, оның сыртында да өзинин пуқараларын қорғаў ҳәм оларға ғамқорлық көрсетиүде кепиллик береди.

Өзбекстан Республикасы пуқарасы Өзбекстаннан сыртқа мәжбүрий шығарып жиберилийи ямаса басқа мәмлекетке берип жиберилийи мүмкин емес.

Мәмлекет сырт елде жасап атырған ўатанласлар менен байланысларды сақлап қалыў ҳәм раўажландырыў ҳаққында халықаралық хұқық нормаларына муўапық ғамқорлық етеди.

24-статья.

Өзбекстан Республикасы аймағындағы сырт ел пуқараларының ҳәм пуқаралығы болмаған шахслардың хұқық ҳәм еркинликтери халықаралық хұқық нормаларына муўапық тәмийинленеди. Олар Өзбекстан Республикасының Конституциясы, нызамлары ҳәм халықаралық шәртнамалары менен белгиленген миннетлерди орынлайды.

VII Бап. Жеке хұқық ҳәм еркинликтер

25-статья.

Жасау хуқықы ҳәр бир инсанның ажыралмас хуқықы болып табылады ҳәм ол нызам менен қорғалады. Инсанның өмирине қол қатыу ең аүыр жынайт болып табылады.

Әзбекстан Республикасында өлим жазасы қадаған етиледи.

26-статья.

Инсанның ар-намысы ҳәм қәдир-қымбатына қол қатылмайды. Ҳеш нәрсе оларды кемситиүү ушын тийкар болыўы мүмкин емес.

Ҳеш ким қыйнауларға салыныўы, күш жұмсаўға, басқа аяусыз, инсанға жат ямаса инсанның қәдир-қымбатын кемситиүши ҳәрекетке ямаса жазаға дуўшар етилиүи мүмкин емес.

Ҳеш кимде оның разылышысыз медициналық ҳәм илимий тәжирийбелер өткерилиүи мүмкин емес.

27-статья.

Ҳәр ким еркинлик ҳәм жеке қол қатылмаслық хуқықына ийе.

Ҳеш ким нызамға тийкарланбаған ҳалда иркиүге алыныўы, услап турылыўы, қамаққа алыныўы, қамақта сақланыўы ямаса оның еркинлиги басқаша түрде шеклениүи мүмкин емес.

Иркиүге алыўға, қамаққа алыўға ҳәм қамақта сақлаўға тек ғана судтың шешимиине муýапық жол қойылады. Шахс судтың шешимисиз қырық сегиз сааттан артық услап турылыўы мүмкин емес.

Шахсты услау ўактында оған түснікли тилде оның хуқықлары ҳәм услап турылыўы тийкарлары түсіндірилиүи шәрт.

28-статья.

Жынайт ислегенликтө айыпландып атырған шахс оның айыбы нызамда нәзерде тутылған тәртипте ашық суд додалаўы жолы менен дәлилленбegenше ҳәм судтың нызамлы қүшке кирген ҳүкими менен анықланбағанша айыпсыз деп есапланады. Айыпландышыға өзин қорғау ушын барлық шарайтлар тәмийинленеди.

Айыплылыққа байланыслы барлық гүманлар, егерде оларды сапластырыў мүмкиншиликлери тамамланған болса, гүманланышының, айыпландышының, судланышының ямаса судланған шахстың пайдасына шешилиүи керек.

Гүманланышы, айыпландышы ямаса судланышы өзинин айыпсызлығын дәлиллеўи шәрт емес ҳәм қәлеген ўақытта үnsizlik сақлау хуқықынан пайдаланыўы мүмкин.

Ҳеш ким өзине ҳәм жақын туýысқанларына қарсы гүўалық беріүге мәжбүр емес.

Егер шахстың өзинин айыбын мойынлағанлығы оған қарсы бирден-бир дәлил болса, ол айыпкер деп табылыўы ямаса жазаға тартылыўы мүмкин емес.

Еркинен айырылған барлық шахслар өзине қаратын инсаныйлық қатнасықта болыныўы ҳәм де инсан шахсына тән болған ар-намысы ҳәм қәдир-қымбаты ҳүрмет етилиүи хуқықына ийе.

Шахстың судланғанлығы ҳәм буннан келип шығатуғын хуқықый ақыбетлер оның туýысқанлары хуқықларын шеклеў ушын тийкар болыўы мүмкин емес.

29-статья.

Ҳәр кимге қәнигели юридикалық жәрдем алыў хуқықы кепилленеди. Нызамда нәзерде тутылған жағдайларда юридикалық жәрдем мәмлекет есабынан көрсетиледи.

Ҳәр бир шахс жынайт процесинин ҳәр қандай басқышында, шахс усланғанында болса оның ҳәрекетлениүү еркинлиги хуқықы әмелде шекленген ўақыттан баслап өзинин таңлауына муýапық адвокат жәрдеминен пайдаланыў хуқықына ийе.

Гүманланышы, айыпландышы ямаса судланышы айыплаудың мәниси ҳәм тийкарлары ҳаққында хабардар етилиүи, оған қарсы ямаса оның пайдасына көрсетпе берип атырған шахслардың сораў қылышыныўын талап етиў, дилмаш жәрдеминен пайдаланыў хуқықына ийе.

Нызамды бузған ҳалда алынған дәлилдерден әдил судлауды әмелге асырыў ўақтында пайдаланыўға жол қойылмайды.

Жынайт ушын хүким етилген ҳәр ким нызамда белгиленген тәртипте хүкимниң жоқары турышы суд тәрепинен қайта көрип шығылыу ҳуқықына, сондай-ақ әпиү етиү ямаса жазаны жеңиллестириү ҳақында өтиниш етиү ҳуқықына ийе.

Хуқықбузарлықлардан жәбирленгенлердин ҳуқықлары нызам менен қорғалады. Мәмлекет жәбирленгенлерге қорғаныўды ҳәм әдил судлаўдан пайдаланыўды тәмийинләйди, оларға келтирилген зыянның орнын қапланыўы ушын шарайтлар жаратады.

30-статья.

Хеш ким рәсмий жәрияланбаған нызам тийкарында хүким етилиүи, жазаға тартылышы, мал-мүлкинен ямаса басқа бир ҳуқықынан айырылыўы мүмкин емес.

Хеш ким бир жынайт ушын қайта хүким етилиүи мүмкин емес.

31-статья.

Хәр бир инсан жеке өмириниң қол-қатылмаслығы, жеке ҳәм шаңарақлық сырға ийе болыў, өзиниң ар-намысы ҳәм қәдир-қымбатын қорғаў ҳуқықына ийе.

Хәр ким хат жазысыўлары, телефон арқалы ҳәм басқа сәйлесиўлери, поча, электрон ҳәм басқа хабарлары сыр сақланыўы ҳуқықына ийе. Усы ҳуқықтың шекленийине тек ғана нызамға муýапық ҳәм судтың шешимиңе тийкар жол қойылады.

Хәр ким өзиниң шахсына байланыслы мағлыўматларды қорғаў ҳуқықына, сондай-ақ надурыс мағлыўматлардың дүзетилийин, өзи ҳақында нызамға қайши жол менен топланған ямаса ҳуқықый тийкарларға ийе болмаған мағлыўматлардың жоқ етилийин талап етиў ҳуқықына ийе.

Хәр ким турақ жайға болған қол-қатылмаслық ҳуқықына ийе.

Хеш ким турақ жайға онда жасаўшы шахслардың қәлеүине қарсы кириўи мүмкин емес. Турақ жайға кириўге, сондай-ақ шығарып алғыға ҳәм қөзден кешириўди өткериўге тек ғана нызамда нәзерде тутылған жағдайларда ҳәм тәртипте жол қойылады. Турақ жайда тинтий өткериўге тек ғана нызамға ҳәм судтың шешимиңе муýапық жол қойылады.

32-статья.

Нызамлы тийкарларда Өзбекстан Республикасы аймағында болып турған ҳәр ким мәмлекет бойлап еркин ҳәрекетлений, турар ҳәм жасаў орнын таңлаў ҳуқықына ийе, нызамда белгиленген шеклеўлер буннан тысқары.

Хәр ким Өзбекстаннын еркин шығыў ҳуқықына ийе, нызамда белгиленген шеклеўлер буннан тысқары. Өзбекстан Республикасы пуқарасы Өзбекстанға тосқынлықсыз қайтыў ҳуқықына ийе.

33-статья.

Хәр ким пикирлеў, сөз ҳәм исеним еркинлиги ҳуқықына ийе.

Хәр ким ҳәр қандай мәлимлемени излеў, алғы ҳәм тарқатыў ҳуқықына ийе.

Мәмлекет Интернет жәхән мәлимлеме тармағынан пайдаланыўды тәмийинлеў ушын шарайтлар жаратады.

Мәлимлемени излеў, алғы ҳәм тарқатыўға болған ҳуқықты шеклеўге тек ғана нызамға муýапық ҳәм де конституциялық дүзимди, халықтың ден саўлығын ҳәм социаллық әдеп-икрамлылықты, басқа шахслардың ҳуқық ҳәм еркинликтерин қорғаў, жәмиийет қәүипсизлигин ҳәм де жәмиийетлик тәртипти тәмийинлеў, сондай-ақ мәмлекет сырлары ямаса нызам менен қорғалатуғын басқа сыр ашылыуының алдын алғы мақсетинде зәрүр болған шенберде жол қойылады.

34-статья.

Мәмлекетлик уйымлары ҳәм шәлкемлери, пуқаралардың өзин-өзи басқарыў уйымлары, олардың лаýазымлы шахслары ҳәр кимге өзиниң ҳуқықлары ҳәм де нызамлы мәплерине байланыслы болған хужжетлер, шешимлер ҳәм басқа да материаллар менен танысыў мүмкиншилигин тәмийинлеўи шәрт.

35-статья.

Хұждан еркінлиги ҳәмме ушын кепилленеди. Ҳәр ким қәлеген динге исениүге ямаса ҳеш бир динге исенбей ҳуқықына ийе. Диний көз-қарасларды мәжбүрий синдириүге жол қойылмайды.

VIII бап. Сиясий ҳуқықлар

36-статья.

Өзбекстан Республикасының пуқаралары жәмийет ҳәм мәмлекет ислерин басқарыуда тиккелей ҳәм өз үәкиллери арқалы қатнасыў ҳуқықына ийе. Бундай қатнасыў өзин-өзи басқарыў, референдумлар өткериў ҳәм мәмлекетлик уйымларды демократиялық түрде шәлкемлестириў, сондай-ақ мәмлекетлик уйымлардың жумысы үстинен жәмийетлик қадағалаў жәрдеминде әмелге асырылады.

Мәмлекетлик уйымлардың жумысы үстинен жәмийетлик қадағалауды әмелге асырыў тәртиби нызам менен белгиленеди.

37-статья.

Өзбекстан Республикасының пуқаралары мәмлекетлик хызметке кириўде тен ҳуқықа ийе.

Мәмлекетлик хызметин өтеў менен байланыслы шеклеўлер нызам менен белгиленеди.

38-статья.

Пуқаралар өзлеринин жәмийетлик белсендилигин Өзбекстан Республикасы нызамларына муýапық митинглер, жыйналыслар ҳәм демонстрациялар түринде әмелге асырыў ҳуқықына ийе. Ҳәkimият уйымлары тек ғана қәүипсизлик себеплерине байланыслы илажлардың өткерилиўин тоқтатыў ямаса тыйым салыў ҳуқықына ийе.

39-статья.

Өзбекстан Республикасы пуқаралары қәсиплик аўқамларға, сиясий партияларға ҳәм басқа да жәмийетлик бирлеспелерге бирлесиў, ғалабалық ҳәрекетлерде қатнасыў ҳуқықына ийе.

Сиясий партияларда, жәмийетлик бирлеспелерде, ғалабалық ҳәрекетлерде, сондай-ақ мәмлекетлик ҳәkimияттың үәкилликли уйымларында азшылықты қурайтуғын оппозициялық шахслардың ҳуқықлары, еркинликтери ҳәм қәдир-қымбатын ҳеш ким кемситиўи мүмкін емес.

40-статья.

Ҳәр ким тиккелей өзи ҳәм басқалар менен биргеликте мәмлекетлик уйымларына ҳәм де шәлкемлерине, пуқаралардың өзин-өзи басқарыў уйымларына, лаўазымлы шахсларға ямаса халық үәкиллери арзалар, усыныслар ҳәм шағымлар менен мүрәжат етиў ҳуқықына ийе.

Арзалар, усыныслар ҳәм шағымлар нызамда белгиленген тәртиpte ҳәм мүддетлерде қәрип шығылышы шәрт.

IX бап. Экономикалық, социаллық, мәдений ҳәм экологиялық ҳуқықлар

41-статья.

Ҳәр бир шахс меншик ҳуқықына ийе.

Банк операцияларының, аманатларының ҳәм есап-бетлеринин сыр сақланыўы ҳәм де мийрас ҳуқықы нызам менен кепилленеди.

42-статья.

Ҳәр ким ылайықлы мийнет етиў, қәсип ҳәм жумыс түрин еркин таңлаў, қәүипсизлик ҳәм гигиена талапларына жуўап беретуғын қолайлар мийнет жағдайларында ислеў, мийнети ушын ҳеш қандай кемситиўлерсиз ҳәм де мийнетке ҳақы төлеўдин ғалабалық ҳәм де мийнетке ҳақы төлеўдин белгиленген ең кем мұғдарынан кем болмаған әдил ҳақ алышы, сондай-ақ жумыссызылыштан нызамда белгиленген тәртиpte қорғаныў ҳуқықына ийе.

Мийнетке ҳақы төлеўдин ең кем мұғдары инсанның ылайықлы турмыс дәрежесин тәмийинлеў зәрүрлиги есапқа алынған ҳалда белгиленеди.

Ҳәмледар ямаса баласы барлығы себепли ҳаялларды жумысқа қабыл етиўден бастартыў, жумыстан босатыў ҳәм олардың ис ҳақысын кемейтиў қадаған етиледи.

43-статья.

Мәмлекет пуқаралардың бәнтлигин тәмийинлеў, оларды жумыссызлықтан қорғаў, сондай-ақ кәмбағаллықты қысқартыў илажларын көреди.

Мәмлекет пуқаралардың кәсиплик таярлығын ҳәм қайта таярланыўын шөлкемлестиреди ҳәм де хошаметлейди.

44-статья.

Судтың шешими менен тайынланған жазаны өтөў тәртибинен ямаса нызамда нәзерде тутылған басқа жағдайлардан тысқары мәжбүрий мийнет қадаған етиледи.

Балалар мийнетиниң баланың денсаўлығына, қәүипсизлигиге, минез-кулқына, ақылың ҳәм физикалық раўажланыўына қәүип салыўши, соның менен бирге оның билим алышына тоғынлық етиўши ҳәр қандай түрлери қадаған етиледи.

45-статья.

Хәр ким дем алыс хұқықына ийе.

Жалланып ислеўшилерге дем алыс хұқықы жумыс үақтының даўамлылығын, дем алыс ҳәм исленбейтуғын байрам күнлерин, ҳақы төленетуғын ҳәр жылғы мийнет дем алысын белгилеў арқалы тәмийинленеди.

46-статья.

Хәр ким қартайғанда, мийнет етиў уқыбынан айырылғанда, жумыссызлықта, сондай-ақ асыраўшысынан айырылғанда ҳәм нызамда нәзерде тутылған басқа да жағдайларда социаллық жақтан тәмийинлениў хұқықына ийе.

Нызамда белгиленген пенсиялар, напақалар ҳәм басқа да түрдеги социаллық жәрдемниң муғдарлары рәсмий түрде белгиленген ең кем тутыныў қәрежетлеринен аз болыўы мүмкін емес.

47-статья.

Хәр ким турақ жайлар болыў хұқықына ийе.

Хеш ким судтың шешимисиз ҳәм нызамға қайшы түрде турақ жайынан айырылыўы мүмкін емес. Турақ жайынан айырылған меншик ийесине турақ жайдың қуны ҳәм де ол көрген зыянлардың орны нызамда нәзерде тутылған жағдайларда ҳәм тәртипте алдын-ала, тен муғдарда қаплап берилиўи тәмийинленеди.

Мәмлекет турақ жай қурылышын хошаметлейди ҳәм турақ жайға болған хұқықтың әмелге асырылышын ушын шарайтлар жаратады.

Халықтың социаллық жақтан мүтәж қатламларын турақ жай менен тәмийинлеў тәртиби нызам менен белгиленеди.

48-статья.

Хәр ким денсаўлығын сақлаў ҳәм қәнигели медициналық хызметтен пайдаланыў хұқықына ийе.

Өзбекстан Республикасы пуқаралары медициналық жәрдемниң кепилленген муғдарын нызамда белгиленген тәртипте мәмлекет есабынан алышуға ҳақылы.

Мәмлекет денсаўлықты сақлаў системасын, оның мәмлекет ҳәм мәмлекетлик емес формаларын, медициналық қамсызландырыўдың ҳәр қыйлы түрлерин раўажландырыў, халықтың санитария-эпидемиологиялық саламатлығын тәмийинлеў илажларын көреди.

Мәмлекет денетәрбия ҳәм спортты раўажландырыў, халық арасында саламат турмыс тәризин қәлипестирий ушын шарайтлар жаратады.

49-статья.

Хәр ким қолайлар қоршаған орталыққа, оның жағдайы ҳаққындағы исенимли мәлимлемеге ийе болыў хұқықына ийе.

Мәмлекет пуқаралардың экологиялық хұқықларын тәмийинлеў ҳәм қоршаған орталыққа зиянлы тәсир көрсетилийине жол қоймаў мақсетинде қала қурылышы жумысы тарауында жәмийетлик қадағалаўды әмелге асырыў ушын шарайтлар жаратады.

Қала қурылышы ҳұммектеринің жойбарлары нызамда белгиленген тәртипте жәмийеттік додалаудан өткерилиеди.

Мемлекет турақты рауажланыу принципіне муýапық, қоршаған орталықты жақсылау, тиклеу ҳәм қорғау, экологиялық тең салмақтылықты сақлау бойынша илажларды әмелге асырады.

Мемлекет Арасының регионының экологиялық системасын қорғау ҳәм де тиклеу, регионды социаллық ҳәм экономикалық жақтан рауажланырыу бойынша илажлар көреди.

50-статья.

Хәр ким билим алыў хуқықына ийе.

Мемлекет үзлиksiz билимлендириу системасы, оның ҳәр қылыш түрлери ҳәм формалары, мәмлекеттік ҳәм мәмлекеттік емес билимлендириу шәлкемлеринің рауажланыуын тәмийинлейді.

Мемлекет мектепке шекемги билимлендириу ҳәм тәрбияны рауажланырыу ушын шарайтлар жаратады.

Мемлекет бийпул улыўма орта билимлендириу ҳәм басланғыш профессионал билим алыўға кепиллик береди. Улыўма орта билимлендириу мәжбүрий болып табылады.

Мектепке шекемги билимлендириу ҳәм тәрбия, улыўма орта билимлендириу мәмлекет қадағалауында болады.

Билимлендириу шәлкемлеринде айрықша билим мүтәжликлерине ийе болған балалар ушын инклюзивлик билим ҳәм тәрбия тәмийинленеди.

51-статья.

Пукарапар мәмлекеттік билимлендириу шәлкемлеринде таңлау тийкарында мәмлекет есабынан жоқары мағлыўмат алыўға ҳақылы.

Жоқары билимлендириу шәлкемлери нызамға муýапық академиялық еркинлик, өзин-өзи басқарыу, изленийлер өткериу ҳәм оқытыў еркинлиги хуқықына ийе.

52-статья.

Өзбекстан Республикасында оқытыўшының мийнети жәмийет ҳәм мәмлекетті рауажланырыу, саламат, жетік әүләдтү қәлипестириу, тәрбиялау, халықтың руўхый, мәдений потенциалын сақлау ҳәм байытыўдың тийкары ретинде тән алынады.

Мемлекет оқытыўшылардың ар-намысы ҳәм қәдир-қымбатын қорғау, олардың социаллық ҳәм материаллық пәраўанлығы, кәсиплик жақтан жетилисисиүи ҳақында ғамқорлық етеди.

53-статья.

Хәр кимге илимий, техникалық ҳәм көркем дәретиўшилик еркинлиги, мәденият жетискенликтеринен пайдаланыу хуқықы кепилленеди. Интеллектуал мүлк нызам менен қоргалады.

Мемлекет жәмийеттің мәдений, илимий ҳәм техникалық рауажланыуы ҳақында ғамқорлық етеди.

X бап. Инсан ҳәм де пукараның хуқық ҳәм еркинликтери кепилликтери

54-статья.

Инсанның хуқық ҳәм еркинликтерин тәмийинлеу мәмлекеттің жоқары мақсети болып табылады.

Мемлекет инсан ҳәм пукараның Конституция ҳәм нызамларда беккемлеп қойылған хуқықтары ҳәм еркинликтерин тәмийинлейді.

55-статья.

Хәр ким өз хуқық ҳәм еркинликтерин нызамда қадаған етилмеген барлық усыллар менен қорғауға ҳақылы.

Хәр кимге өзиниң хуқық ҳәм еркинликтерин суд арқалы қорғау, мәмлекеттік үйымлардың ҳәм басқа да шәлкемлердин, олардың лаўазымлы шахсларының нызамға қайши

шешимлери, ҳәрекетлери ҳәм ҳәрекетсизлиги үстинен судқа шағым етиў ҳуқықына кепиллик бериледи.

Ҳәр кимге бузылған ҳуқық ҳәм еркинликлерин тиклеў ушын оның жумысы нызамда белгиленген мұддетлерде ўәкілликли, ғәрезсиз ҳәм де қалыс суд тәрепинен көрип шығылыўы ҳуқықына кепиллик бериледи.

Ҳәр ким Өзбекстан Республикасының нызамшылығына ҳәм халықаралық шәртнамаларына муýапық, егер мәмлекеттің ҳуқықый қорғаўға байланыслы барлық ишкі қуралларынан пайдаланып болынған болса, инсанның ҳуқық ҳәм еркинликтерин қорғаушы халықаралық уйымларға мүрәжат етиўге ҳақылышы.

Ҳәр ким мәмлекетлик уйымлардың ямаса олардың лаўазымлы шахслардың нызамсыз шешимлери, ҳәрекетлери ямаса ҳәрекетсизлиги себепли жеткерилиген зиянның орны мәмлекет тәрепинен қапланыў ҳуқықына иие.

56-статья.

Инсан ҳуқықлары бойынша миллий институтлар инсан ҳуқық ҳәм еркинликтерин қорғаудың әмелдеги түрлери және де қуралларын толықтырады, пұқаралық жәмийеттің рауажландырыўға ҳәм инсан ҳуқықлары мәденияттың көтериўге көмеклеседи.

Мәмлекет инсан ҳуқықлары бойынша миллий институтлар жумысын шөлкемлестириў ушын мүмкіншиликлер жаратады.

57-статья.

Мийнетке жарамсыз ҳәм жалғыз баслы қартайған шахслар, майыплығы болған шахслар ҳәм халықтың социаллық жақтан мүтәж болған басқа қатламларының ҳуқықлары мәмлекет қорғауында болады.

Мәмлекет халықтың социаллық жақтан мүтәж болған қатламларының турмыс сапасын асырыўға, жәмийет ҳәм мәмлекет турмысында толық қатнасыўы ушын оларға шарайтлар жаратыўға ҳәм де олардың тийкарғы турмыслық мүтәжликлерин ғәрезсиз түрде тәмийинлеў мүмкіншиликлерин кеңейтиўге қаратылған илажларды көреди.

Мәмлекет майыплығы болған шахслардың социаллық, экономикалық, мәдений тараўлар обьектлери ҳәм хызметлеринен толық пайдаланыўы ушын шарайтлар жаратады, олардың жумысқа орналасыўына, билим алдынына көмеклеседи, оларға зәрүр болған мәлимлемени тосқынлықсыз алды мүмкіншилигин тәмийинлейди.

58-статья.

Ҳаял-қызлар ҳәм ер адамлар теңдей ҳуқықларға иие.

Мәмлекет ҳаял-қызлар ҳәм ер адамларға жәмийет ҳәм мәмлекет жумысларын басқарыуда, сондай-ақ жәмийет ҳәм мәмлекет турмысының басқа тараўларында теңдей ҳуқық ҳәм мүмкіншиликлерин тәмийинлейди.

XI бап. Пұқаралардың миннетлери

59-статья.

Барлық пұқаралар Конституцияда белгиленген миннетлерди орынлайды.

60-статья.

Пұқаралар Конституция ҳәм нызамларға әмел етиўге, басқа инсанлардың ҳуқықларын, еркинликтерин, ар-намысын ҳәм қәдир-қымбатын ҳүрметлеўге миннетли.

61-статья.

Пұқаралар Өзбекстан халқының тарийхый, руўхый, мәдений, илимий ҳәм тәбийфый миyrасын қәстелеп саклауы шәрт.

Тарийхый, руўхый, мәдений, илимий ҳәм тәбийфый миyrас мәмлекет тәрепинен қорғалады.

62-статья.

Пұқаралар қоршап турған тәбийфый орталыққа ықтыятлы түрде қатнас жасаўға миннетли.

63-статья.

Пуқаралар нызам менен белгиленген салықларды ҳәм жыйымларды төлеүи шәрт.

Салық ҳәм жыйымлар әдил болыўы ҳәм де пуқаралардың өзинин конституциялық хуқықларын әмелге асырыўына тосқынлық етпеүи тийис.

64-статья.

Өзбекстан Республикасын қорғаў — Өзбекстан Республикасының ҳәр бир пуқарасының миннети. Пуқаралар нызамда белгиленген тәртипте әскерий ямаса альтернативалы хызметти өтейге миннетли.

УШИНШИ БӨЛИМ. ЖӘМИЙЕТ ҲӘМ ШАХС

XII бап. Жәмиеттің экономикалық тийкарлары

65-статья.

Пуқаралар пәраўанлығын асырыўға қаратылған Өзбекстан экономикасының тийкарын меншиктиң ҳәр қыйлы түрлери қурайды. Мәмлекет базар қатнасықларын раўажландырыў ҳәм ҳадал бәсеки ушын шарайтлар жаратады, тутыныўшылардың хуқықлары үстинлигин есапқа алған ҳалда экономикалық искерлик, исбилерменлик ҳәм мийнет етиў еркинлигине кепиллік береди.

Өзбекстан Республикасында барлық меншик формаларының төң хуқықлылығы ҳәм хуқықый жақтан қорғалыўы тәмийинленеди.

Жеке меншикке қол қатылмайды. Меншик ийеси өз мал-мүлкинен нызамда нәзерде тутылған жағдайлардан ҳәм тәртиптен тысқары ҳәм де судтың шешимине тийкарланбаған ҳалда айырылыўы мүмкін емес.

66-статья.

Меншик ийеси өзине тийисли болған мал-мүлкке өз ықтыяры менен ииелик етеди, пайдаланады ҳәм бийлик етеди. Мал-мүлктен пайдаланыў қоршаған орталыққа зыян келтирмейи, басқа шахслардың, жәмиет ҳәм мәмлекеттің хуқықларын ҳәм де нызамлы мәплерин бузбаўы тийис.

67-статья.

Мәмлекет қолайлы инвестициялық ҳәм исбилерменлик орталығын тәмийинлейди.

Исбилерменлер нызамшылыққа муўапық ҳәр қандай искерликти әмелге асырыўға ҳәм оның бағдарларын ғәрэзсиз түрде таңлаўға ҳақылы.

Өзбекстан Республикасы аймағында экономикалық кеңислик бирлиги, товарлар, хызметтер, мийнет ресурслары ҳәм финанслық қәрежетлердин еркин ҳәрекетленийи кепилленеди.

Монополиялық искерлик нызам менен тәртипке салынады ҳәм шекленеди.

68-статья.

Жер, жер асты байлықлары, суў, өсимлик, ҳайуанат дүньясы ҳәм басқа да тәбийғый ресурслар улýума миллий байлық болып табылады, олардан ақылға муўапық пайдаланылыўы тийис ҳәм олар мәмлекет қорғаўында болады.

Жер нызамда нәзерде тутылған ҳәм оннан ақылға муўапық пайдаланыўды, оны улýумамиллий байлық сыйпатында қорғаўды тәмийинлеўши шәртлер тийкарында ҳәм тәртипте жеке меншик болыўы мүмкін.

XIII бап. Пуқаралық жәмиети институтлары

69-статья.

Пуқаралық жәмиети институтлары, соның ишинде жәмиетлик бирлеспелер ҳәм басқа да мәмлекетлик емес коммерциялық емес шәлкемлери, пуқаралардың өзин-өзи басқарыў уйымлары, ғалаба хабар қураллары пуқаралық жәмиетинин тийкарын қурайды.

Пуқаралық жәмиети институтларының жұмысы нызамға муўапық әмелге асырылады.

70-статья.

Өзбекстан Республикасында кәсиплик аўқамлар, сиясий партиялар, илимпазлардың жәмиетлери, ҳаял-қызлар шәлкемлери, ветеранлар, жаслар, майыптылығы болған шахслар

шөлкемлери, дәретиүшилиқ аўқамлар, ғалабалық хәрекетлер ҳәм пуқаралардың басқа да бирлеспелери жәмиийетлик бирлеспелер сыптында белгиленеди.

Жәмиийетлик бирлеспелерди тарқатыў, олардың жұмысына тыйым салыў ямаса шеклеў тек ғана судтың шешими тиикарында әмелге асырылады.

71-статья.

Конституциялық дүзимди күш пенен өзгертиўди мақсет етип қойған, Өзбекстанның мәмлекетлик суверенитетине, аймақтық пүтилигигине ҳәм қәүипсизлигине қарсы хәрекет ететуғын, урысты, социаллық миллий, расалық ҳәм де диний өшпенлилиktи нәсияттайтуғын, пуқараларының конституциялық хұқықтары ҳәм еркинликлерине, халықтың денсаўлығына, социаллық әдеп-икрамлылығына қол қататуғын сиясий партиялардың, басқа мәмлекетлик емес коммерциялық емес шөлкемлеринин, сондай-ақ миллий ҳәм диний белгилери бойынша сиясий партиялардың әскерийлестирилген бирлеспелердин дүзилийи ҳәм жұмысы қадаған етиледи.

Астыртын жәмиийетлер ҳәм бирлеспелер дүзиў қадаған етиледи.

72-статья.

Мәмлекет мәмлекетлик емес коммерциялық емес шөлкемлериниң хұқықтары менен нызамлы мәплерине әмел етилийин тәмийинлейди, оларға жәмиийет турмысында қатнасыў ушын теңдей хұқықый мүмкіншиликлер жаратады.

Мәмлекетлик уйымлар ҳәм лаўазымлы шахслардың мәмлекетлик емес коммерциялық емес шөлкемлердин жұмысына араласыўына, сондай-ақ мәмлекетлик емес коммерциялық емес шөлкемлеридин мәмлекетлик уйымлар ҳәм лаўазымлы шахслардың жұмысына араласыўына жол қойылмайды.

73-статья.

Кәсиплик аўқамлар хызметкерлердин социаллық-экономикалық хұқықтарын ҳәм мәплерин гөзлейди ҳәм қорғайды. Кәсиплик аўқамларына ағзалық ықтыярлы болады.

74-статья.

Сиясий партиялар ҳәр қыилы социаллық қатлам ҳәм топарлардың сиясий еркин билдиреди ҳәм өзлериниң демократиялық жол менен сайлап қойылған ўәкиллери арқалы мәмлекетлик ҳәкимиятты дүзиўде қатнасады. Сиясий партиялар өз жұмысын қаржыландырыў дәреклери ҳақында Өзбекстан Республикасы Олий Мажлисiniң Нызамшылық палатасына ямаса ол ўәкиллик берген уйымға белгиленген тәртипте ашық есабатлар усынылады.

75-статья.

Диний шөлкемлер мәмлекеттен ажыратылған ҳәм де нызам алдында тең болып табылады. Мәмлекет диний шөлкемлердин жұмысына араласпайды.

Мәмлекет нызамда белгиленген тәртипте жұмыс ислеп атырған диний шөлкемлер жұмысының еркинлигине кепиллик береди.

XIV бап. Шаңарак, балалар ҳәм жаслар

76-статья.

Шаңарак жәмиийеттиң тиикарғы бууыны болып табылады ҳәм де ол жәмиийет ҳәм мәмлекеттин қорғауында болады.

Неке Өзбекстан халқының дәстүрий шаңарактық қәдирияттарына, некелениүшилердин ықтыярый разылығына ҳәм тең хұқықтығына тиикарланады.

Мәмлекет шаңарактың толық рауажланыўы ушын социаллық, экономикалық, хұқықый ҳәм басқа да шарайтларды жаратады.

77-статья.

Ата-аналар ҳәм олардың орнын басыўшы шахслар өзиниң перзентлерин ержеткенге шекем бағыў, олардың тәрбиясы, билим алышы, саламаттығы, толық ҳәм ҳәр тәреплеме камалға келийинде ғамқорлық етийге миннетли.

Мәмлекет ҳәм жәмиийет жетим балаларды ҳәм ата-анасының қәүендерлигинен айырылған балаларды бағыўды, тәрбиялауды, олардың билим алышын, саламат, толық түрде

Хәм ҳәр тәреплеме камал табыуын тәмийинлейди, сол мақсетте қайырқомлық жумысын хошаметлейди.

78-статья.

Балалар ата-анасының шығысына ҳәм пүкаралық ҳалатына қарамастан нызам алдында тең.

Баланың ҳуқықлары, еркинликлері ҳәм нызамлы мәплерин тәмийинлеў ҳәм де қорғаў, оның физикалық, ақылый ҳәм мәдений жақтан толық камал табыуы ушын ең жақсы шарайтларды жаратыў мәмлекеттин миннети болып табылады.

Аналық, аталық ҳәм балалық мәмлекет тәрепинен қорғалады.

Мәмлекет ҳәм жәмийет балаларда ҳәм де жасларда миллий ҳәм улыұмаисаныйлық қәдирияттарға садықты, мәмлекеттен және де халықтың бай мәдений миyrасынан мақтандырып етиў, үатан сүйиүшилик ҳәм Үатанға болған мухаббат сезимин қәлипестирий Ҳаққында ғамқорлық етеди.

79-статья.

Мәмлекет жаслардың жеке, сиясий, экономикалық, социаллық, мәдений, экологиялық ҳуқықлары қорғалыуын тәмийинлейди, олардың жәмийет ҳәм мәмлекет турмысында белсенди қатнасыуын хошаметлейди.

Мәмлекет жаслардың интелектуал, дәретиүшилик, физикалық ҳәм әдеп-икрамлылық жақтан қәлипесиүи ҳәм де раўажланыуы ушын, олардың билим алышына, денсаұлығын сақлауға, тұрақ жайға, жумысқа орналасыуына, бәнтлик ҳәм дем алыша болған ҳуқықларын әмелге асырыў ушын шарайтлар жаратады.

80-статья.

Ер жеткен мийнетке жарамлы балалар өзлеринин ата-аналарына ғамқорлық көрсетиүге миннетли.

XV бап. Ғалаба хабар қураллары

81-статья.

Ғалаба хабар қураллары еркін ҳәм нызамға муýапық жумыс алып барады.

Мәмлекет ғалаба хабар қураллары жумысының еркинлегин, олардың мәлимлемени излеў, алышу, оннан пайдаланыў ҳәм оны тарқатыуға болған ҳуқықлары әмелге асырылышына кепиллік береди.

Ғалаба хабар қураллары өзи усынған мәлимлемениң исенимлилиги ушын жуýапкер болып есапланады.

82-статья.

Цензураға жол қойылмайды.

Ғалаба хабар қуралларының жумысына тосқынлық етиў ямаса араласыў нызамға муýапық жуýапкершиликтегі себеп болады.

ТӘРТИНШИ БӨЛІМ ҲӘКИМШИЛИК-АЙМАҚЛЫҚ ҲӘМ МӘМЛЕКЕТЛІК ДҰЗИЛИСИ

XVI бап. Өзбекстан Республикасының ҳәкимшилик-аймаклық дұзилиси

83-статья.

Өзбекстан Республикасы үәләятлар, районлар, қалалар, посёлкалар, аўыллар, сондай-ақ Қарақалпақстан Республикасынан ибарат.

84-статья.

Қарақалпақстан Республикасы, үәләятлар, Ташкент қаласының шегараларын өзгертиў, сондай-ақ үәләятлар қалалар, районлар дүзиў ҳәм оларды сапластырыў Өзбекстан Республикасы Олий Мажлисінин келисими менен әмелге асырылады.

XVII бап. Қарақалпақстан Республикасы

85-статья.

Суверен Қарақалпақстан Республикасы Өзбекстан Республикасының қурамына киреди.

Қарақалпақстан Республикасының суверенитети Өзбекстан Республикасы тәрепинен қорғалады.

86-статья.

Қарақалпақстан Республикасы өзинин Конституциясына ийе.

Қарақалпақстан Республикасының Конституциясы Өзбекстан Республикасының Конституциясына қайшы болыўы мүмкін емес.

87-статья.

Өзбекстан Республикасы нызамлары Қарақалпақстан Республикасы аймағында да мәжбүрий болып табылады.

88-статья.

Қарақалпақстан Республикасының аймағы ҳәм шегаралары оның келисимисиз өзгертилийи мүмкін емес. Қарақалпақстан Республикасы өзинин ҳәkimшилик-аймақтық дүзилиси мәселелерин өз бетинше шешеди.

89-статья.

Қарақалпақстан Республикасы Өзбекстан Республикасы қурамынан Қарақалпақстан Республикасы халқының улыўмалық референдумы тийкарында ажралып шығыў хуқықына ийе.

90-статья.

Өзбекстан Республикасы менен Қарақалпақстан Республикасының өз-ара қатнасықтары Өзбекстан Республикасы ҳәм Қарақалпақстан Республикасы арасында Өзбекстан Республикасы Конституциясының шенберинде дүзилген шәртнамалар ҳәм де келисимлер менен тәртипке салынады.

Өзбекстан Республикасы ҳәм Қарақалпақстан Республикасы арасындағы тартыслар келисимге келиў жолы менен шешиледи.

БЕСИНШИ БӨЛИМ. МӘМЛЕКЕТЛИК ҲӘКИМИЯТТЫ ШӨЛКЕМЛЕСТИРИЙ

XVIII бап. Өзбекстан Республикасы Олий Мажлиси

91-статья.

Өзбекстан Республикасы Олий Мажлиси жоқары мәмлекетлик ўәкиллик уйымы болып, нызам шығарыўшы ҳәkimиятты әмелге асырады.

Өзбекстан Республикасы Олий Мажлиси еки палатадан — Нызамшылық палатасы (төменги палата) ҳәм Сенаттан (жоқары палата) ибарат.

Өзбекстан Республикасы Олий Мажлисiniң Нызамшылық палатасы ҳәм Сенаттың ўәкиллик мұддети — бес жыл.

92-статья.

Өзбекстан Республикасы Олий Мажлисiniң Нызамшылық палатасы нызамға муýапық сайланатуғын бир жұз елиў депутаттан ибарат.

Өзбекстан Республикасы Олий Мажлисiniң Сенаты аймақтық ўәкиллик палатасы болып, Сенат ағзаларынан (сенаторлардан) ибарат.

Өзбекстан Республикасы Олий Мажлисiniң Сенаты ағзалары Қарақалпақстан Республикасы Жоқарғы Кеңеси, ўәлаятлар, районлар ҳәм қалалардың мәмлекетлик ҳәkimият ўәкиллик уйымлары депутатларының тийисли қоспа мәжилистеринде усы депутаттар арасынан жасырын даýыс бериў жолы менен Қарақалпақстан Республикасы, ўәлаятлар ҳәм Ташкент қаласынан тең муғдарда — төрт адамнан сайланады. Өзбекстан Республикасы Олий Мажлиси Сенатының тоғыз ағzasы илим, көркем-өнер, әдебият, испел шығарыў тараўында, сондай-ақ мәмлекет ҳәм жәмиіyet хызметиниң басқа тараўларында үлкен әмелий тәжрийбеге иие болған ҳәм де айрықша хызмет көрсеткен ең абырайлы пұқаралар арасынан Өзбекстан Республикасы Президенти тәрепинен тайынланады.

Сайлаў күни жигирма бес жасқа толған ҳәм де кеминде бес жыл Өзбекстан Республикасы аймағында тұрақты жасап атырған Өзбекстан Республикасы пұқарасы Өзбекстан Республикасы Олий Мажлиси Нызамшылық палатасының депутаты, сондай-ақ

Өзбекстан Республикасы Олий Мажлиси Сенатының ағzasы болыўы мүмкин. Депутатлықта талабанларға қойылатуғын талаплар нызам менен белгиленеди.

Эйне бир шахс бир ўақыттың өзинде Өзбекстан Республикасы Олий Мажлисiniң Нызамшылық палатасы депутаты ҳәм Сенаты ағzasы болыўы мүмкин емес.

Өзбекстан Республикасы Олий Мажлиси Нызамшылық палатасының депутаты бир ўақыттың өзинде Қарақалпақстан Республикасы Жоқарғы Көңесинин, ўелаятлар, районлар ҳәм қалалар мәмлекетлик ҳәkimият ўәкиллик уйымларының депутаты болыўы мүмкин емес.

93-статья.

Өзбекстан Республикасы Олий Мажлиси Нызамшылық палатасы ҳәм Сенаттың биргеликте үәкиллери төмендегилерден ибарат:

1) Өзбекстан Республикасының Конституциясын қабыл етиў, оған өзгерис ҳәм қосымшалар киргизиў;

2) Өзбекстан Республикасының конституциялық нызамларын, нызамларын қабыл етиў, оларға өзгерис ҳәм қосымшалар киргизиў;

3) халықаралық шәртнамаларды ратификациялаў ҳәм денонсациялаў;

4) Өзбекстан Республикасының референдумын өткериў ҳаққында ҳәм оны өткериў сәнесин белгилеў ҳаққында шешим қабыл етиў;

5) Өзбекстан Республикасы ишки ҳәм сыртқы сиясатының тийкарғы бағдарларын белгилеў ҳәм де мәмлекетлик стратегиялық бағдарламаларын қабыл етиў;

6) Өзбекстан Республикасы нызам шығарыўши, атқарыўши ҳәм суд ҳәkimияты уйымларының системасын ҳәм ўәкилліктерин белгилеў;

7) Өзбекстан Республикасы қурамына жаңа мәмлекетлик дүзилмелерди қабыл етиў ҳәм олардың Өзбекстан Республикасы қурамынан шығыўы ҳаққындағы шешимлерди тастыйықлаў;

8) бажыхана, валюта ҳәм кредит ислерин нызам жолы менен тәртипке салыў;

9) Өзбекстан Республикасы Министрлер Кабинетинин усынысына муýапық Өзбекстан Республикасының Мәмлекетлик бюджетин қабыл етиў, оған өзгерис ҳәм қосымшалар киргизиў;

10) Өзбекстан Республикасының мәмлекетлик қарызының ең жоқары мұғдарын белгилеў;

11) салықтар ҳәм басқа мәжбүрий төлемлерди енгизиў;

12) Өзбекстан Республикасының ҳәkimшиликтаймақтық дүзилиси мәселелерин нызам жолы менен тәртипке салыў, шегараларын өзгертиў;

13) районлар, қалалар, ўелаятларды дүзиў, сапластырыў, олардың атамасын ҳәм де шегараларын өзгертиў;

14) мәмлекетлик сыйлықтар ҳәм атақтарды шөлкемlestiriў;

15) Өзбекстан Республикасы Орайлық сайлаў комиссиясын дүзиў;

16) Өзбекстан Республикасы Олий Мажлисiniң Инсан ҳуқықтары бойынша ўәкилин ҳәм оның орынбасарын сайлаў;

17) Өзбекстан Республикасының Президентинин Өзбекстан Республикасына ҳұжим етилгенде ямаса бир-бирин қәүиптен қорғаў бойынша дүзилген шәртнама миннегерлерин орынлаў зәрүрлиги туýылғанда урыс жағдайын жериялаў ҳаққындағы пәрманын тастыйықлаў;

18) Өзбекстан Республикасы Президентинин улыўма ямаса толық емес мобилизация жериялаў, айрықша жағдай енгизиў, оның әмел етиўин узайтыў ямаса тоқтатыў ҳаққындағы пәрманларын тастыйықлаў;

19) Өзбекстан Республикасында коррупцияға қарсы гүрес ҳаққындағы ҳәр жылғы миллий баянатын тыңлаў;

20) парламент тексериўин өткериў;

21) усы Конституция хәм нызамларда нәзерде тутылған басқа да ўәкилликлерди әмелге асырыў.

Палаталардың биргеликтеги ўәкилликлерине киретуғын мәселелер, қағыйда ретинде, дәслеп Өзбекстан Республикасы Олий Мажлисінің Нызамшылық палатасында, кейин Сенатында көрип шығылады.

94-статья.

Өзбекстан Республикасы Олий Мажлиси Нызамшылық палатасының айрықша ўәкилликлери төмендегилерден ибарат:

1) Өзбекстан Республикасы Мәмлекетлик бюджетинин орынланыўы үстинен қадағалауды әмелге асырыў;

2) Өзбекстан Республикасы Есап палатасының есабатын көрип шығыў;

3) Өзбекстан Республикасы Президентиниң усынысына муўапық Өзбекстан Республикасы Бас министри кандидатурасын көрип шығыў ҳәм мақуллаў;

4) Өзбекстан Республикасы Бас министриниң мәмлекетти социаллық-экономикалық раýажландырыудың әхмийетли мәселелери бойынша, сондай-ақ Министрлер Кабинети ағзаларының жұмыслары бойынша есабаттарын тыңлау;

5) Өзбекстан Республикасы Президентиниң усынысына муўапық Министрлер Кабинети ағзаларына кандидатураларды көрип шығыў ҳәм мақуллаў;

6) Өзбекстан Республикасы Министрлер Кабинетиниң мәмлекетти социаллық-экономикалық турмысының ең әхмийетли мәселелери бойынша ҳәр жылғы баянатын тыңлау;

7) мәмлекетлик уйымлардың лаўазымлы шыхсларына парламент сораўын жибериў ҳәм парламент қадағалауының басқа формаларын әмелге асырыў;

8) Өзбекстан Республикасы Олий Мажлисінің Нызамшылық палатасы Спикери ҳәм оның орынбасарларын, комитетлердин баслықлары ҳәм олардың орынбасарларын сайлаў;

9) Өзбекстан Республикасы Бас прокурорының усынысына муўапық Өзбекстан Республикасының Олий Мажлисінің Нызамшылық палатасы депутатын қол қатылмаслық хуқықынан айырыў ҳаққындағы мәселелерди шешиў;

10) өз жұмысын шөлкемлестириў ҳәм палатаның ишки тәртип қағыйдалары менен байланыслы мәселелер бойынша шешимлер қабыл етиў;

11) сиясий, социаллық-экономикалық турмыс тарауындағы ол ямаса бул мәселелер бойынша, сондай-ақ мәмлекеттин ишки ҳәм сыртқы сиясаты мәселелери бойынша қарарлар қабыл етиў;

12) усы Конституция хәм нызамларда нәзерде тутылған басқа да ўәкилликлерди әмелге асырыў.

Өзбекстан Республикасы Олий Мажлисінің Нызамшылық палатасы өзин-өзи тарқатып жибериў ҳаққында депутатлар улыўма санының кеминде үштен еки бөліминен ибарат көпшилил дауысы менен шешим қабыл етии мүмкин.

95-статья.

Өзбекстан Республикасы Олий Мажлисінің Сенатының айрықша ўәкилликлери төмендегилерден ибарат:

1) Өзбекстан Республикасы Президентиниң усынысына муўапық Өзбекстан Республикасы Конституциялық судын, Жоқарғы судын, Судьялар жоқары қеңесин, республика коррупцияға қарсы гүресиў уйымының баслығын ҳәм республика монополияға қарсы уйымының баслығын сайлаў;

2) Өзбекстан Республикасы Президентиниң усынысына муўапық Өзбекстан Республикасы Бас прокуроры ҳәм Өзбекстан Республикасы Есап палатасы баслығы лаўазымларына талабанларды көрип шығыў ҳәм де мақуллаў;

3) Өзбекстан Республикасы Президенти тәрепинен усыныс етилген Өзбекстан Республикасы Мәмлекетлик қәүипсизлик хызмети баслығы лаўазымына талабан бойынша мәсләхәтлесиўлер өткериў;

4) Өзбекстан Республикасы Президентиниң усынысына муўапық Өзбекстан Республикасының сырт еллардеги ҳәм халықаралық шөлкемлер жаңындағы дипломатиялық ҳәм де басқа ўәкилханалары баслықтарын тайынлау ҳәм оларды лаўазымынан босатыў;

5) Өзбекстан Республикасы Президентиниң усынысына муўапық Өзбекстан Республикасы Орайлық банки басқарыўының баслығын тайынлау ҳәм оны лаўазымынан босатыў;

6) Өзбекстан Республикасы Президентиниң министрликлерди ҳәм басқа республика атқарыўшы ҳәkimият уйымларын дүзиў ҳәм де сапластырыў ҳаққындағы пәрманларын тастырықлау;

7) Өзбекстан Республикасы Президентиниң усынысына муўапық амнистия ҳаққындағы ҳұжжетлерди қабыл етиў;

8) Өзбекстан Республикасы Бас прокурорының, Өзбекстан Республикасы Орайлық банки басқарыўы баслығының есабатларын тыңлау;

9) Өзбекстан Республикасының сырт еллардеги ҳәм халықаралық шөлкемлер жаңындағы дипломатиялық ҳәм де басқа ўәкилханалары баслықтарының жумысы мәселелери бойынша есабатларын тыңлау;

10) мәмлекетлик уйымлардың лаўазымлы шахсларына парламент сораўын жибериў ҳәм парламент қадағалаўының басқа формаларын әмелге асырыў;

11) жергиликли мәмлекетлик ҳәkimияттың ўәкиллик уйымларына жумысын әмелге асырыўда көмеклесиў;

12) жергиликли мәмлекетлик ҳәkimияттың ўәкиллик уйымларының шешимлерин, олар нызамшылық нормаларына муўапық болмаған жағдайда, бийкар етиў;

13) Өзбекстан Республикасы Олий Мажлиси Сенаты Баслығын ҳәм оның орынбасарларын, комитетлердин баслықтары ҳәм олардың орынбасарларын сайлау;

14) Өзбекстан Республикасы Бас прокурорының усынысы менен Өзбекстан Республикасы Олий Мажлисiniң Сенаты ағzasын қол қатылмаслық ҳұқықынан айрыў ҳаққындағы мәселелерди шешиў;

15) өз жумысын шөлкемлестириў ҳәм палатаның ишки тәртип қағыйдалары менен байланыслы мәселелер бойынша шешимлер қабыл етиў;

16) сиясий, социаллық-экономикалық турмыс тараўындағы ол ямаса бул мәселелер бойынша, сондай-ақ мәмлекеттин ишки ҳәм сыртқы сиясаты мәселелери бойынша қараптар қабыл етиў;

17) Нызамшылық палатасы тарқатып жиберилген дәўирде Өзбекстан Республикасы Олий Мажлисiniң нызамларды қабыл етиўге байланыслы ўәкилликлерди орынлау, Конституция ҳәм конституциялық нызамлар буннан тысқары;

18) усы Конституция ҳәм нызамларда нәзерде тутылған басқа да ўәкилликлерди әмелге асырыў.

Өзбекстан Республикасы Олий Мажлисiniң Сенаты өзин-өзи тарқатып жибериў ҳаққында сенаторлар улыўма санының кеминде үштен еки бөліминен ибарат көпшиликтің дауысы менен шешим қабыл етиўи мүмкін.

96-статья.

Үәкиллик мүддети питкеннен кейин, Өзбекстан Республикасы Олий Мажлисiniң Нызамшылық палатасы ҳәм Сенаты тийислисинге жаңа шақырық Нызамшылық палатасы ҳәм Сенаты жумыс баслағанға шекем өзиниң жумысын даўам еттирип турады.

Өзбекстан Республикасы Олий Мажлиси Нызамшылық палатасы ҳәм Сенатының биринши мәжилислери тийислисинге Нызамшылық палатасына сайлаудан кейин еки айдан кешиктирмей ҳәм Сенат қурамы дүзилгенинен кейин бир айдан кешиктирмей Орайлық сайлау комиссиясы тәрепинен шақырылады.

Өзбекстан Республикасы Олий Мажлисiniң Нызамшылық палатасы мәжилислери сессиялар дәўиринде өткерилемеди. Сессиялар, қағыйда ретинде, сентябрьдин биринши

жумыс күнинен баслап келеси жылдың июнь айы ақырғы жумыс күнине шекем өткерилиеди.

Өзбекстан Республикасы Олий Мажлисiniң Сенаты мәжилислери зәрүрликке қарап, бирақ жылына кеминде үш мәрте өткерилиеди.

Өзбекстан Республикасы Олий Мажлисiniң палаталарының мәжилислери, егер олар ишинде барлық депутатлар, сенаторлар улыўма санының ярымынан көби қатнасып атырған болса, ўәкилликли есапланады.

Конституциялық нызамларды қабыл етиўде барлық депутатлар, сенаторлар улыўма санының кеминде үштен еки бөлеги қатнасыўы шәрт.

Өзбекстан Республикасы Олий Мажлисiniң Нызамшылық палатасы ҳәм Сенаты мәжилислеринде, сондай-ақ олардың уйымлары мәжилислеринде Өзбекстан Республикасы Президенти, Бас министр, Министрлер Кабинетиниң ағзалары, Конституциялық суд, Жоқарғы суд, Судьялар жоқары кеңеси баслықтары, Бас прокурор, Орайлық банк басқаруының баслығы қатнасыўы мүмкин. Өзбекстан Республикасы Олий Мажлисiniң Нызамшылық палатасы ҳәм оның уйымлары мәжилислеринде Сенат Баслығы, Өзбекстан Республикасы Олий Мажлисiniң Сенаты ҳәм оның уйымлары мәжилислеринде Нызамшылық палатасы Спикери қатнасыўы мүмкин.

Өзбекстан Республикасы Олий Мажлисiniң Нызамшылық палатасы ҳәм Сенаты өз алдына мәжилис өткереди.

Өзбекстан Республикасы Олий Мажлиси Нызамшылық палатасы ҳәм Сенатының қоспа мәжилислери Өзбекстан Республикасы Президенти ант еткенде, Өзбекстан Республикасы Президенти мәмлекеттин социаллық-экономикалық турмысының, ишки ҳәм сыртқы сиясатының ең әхмийетли мәселелери бойынша баянат жасағанда өткерилиеди. Палаталардың келисимиине муýапық қоспа мәжилислер басқа мәселелер бойынша да өткерилийи мүмкин.

97-статья.

Өзбекстан Республикасы Олий Мажлисiniң Нызамшылық палатасы ҳәм Сенаты өзинин, ўәкилликлерине киргизилген мәселелер бойынша қараплар қабыл етеди.

Өзбекстан Республикасы Олий Мажлиси Нызамшылық палатасы ҳәм Сенатының қараплары Нызамшылық палатасы депутатлары ямаса Сенат ағзалары улыўма санының көпшиликтің дауысы менен қабыл етиледи, усы Конституцияда нәзерде тұтылған жағдайлар буннан тысқары.

98-статья.

Нызамшылық басламасы хуқықына Өзбекстан Республикасы Президенти, мәмлекетлик хәкимияттың жоқары ўәкиллик уйымы арқалы Қарақалпақстан Республикасы, Өзбекстан Республикасы Олий Мажлисiniң Нызамшылық палатасы депутатлары, Өзбекстан Республикасы Министрлер Кабинети ие. Өзбекстан Республикасының Конституциялық суды, Жоқарғы суды ҳәм Бас прокуроры да өзинин ўәкилликлерине кирилген мәселелер бойынша нызамшылық басламасы хуқықына ие.

Нызамшылық басламасы хуқықы нызам жойбарын нызамшылық басламасы хуқықы субъекттери тәрепинен Өзбекстан Республикасы Олий Мажлисiniң Нызамшылық палатасына киргизиў арқалы әмелге асырылады.

Өзбекстан Республикасының сайлаў хуқықына ие болған, жұз мыңдан кем болмаған пұқаралары, Өзбекстан Республикасы Олий Мажлисiniң Сенаты, Өзбекстан Республикасы Олий Мажлисiniң Инсан хуқықтары бойынша ўәкили (омбудсман), Өзбекстан Республикасы Орайлық сайлаў комиссиясы нызамшылық усынысларын нызамшылық басламасы тәртибинде Өзбекстан Республикасы Олий Мажлисiniң Нызамшылық палатасына киргизиўге ҳақылы.

Нызам жойбарларын, нызамшылық усынысларын киргизиў ҳәм көрип шығыў тәртиби нызам менен белгиленеди.

99-статья.

Нызам Нызамшылық палатасы тәрепинен қабыл етилип, Сенат тәрепинен макулланып, Өзбекстан Республикасы Президенти тәрепинен қол қойылғаннан соң ҳәм нызамда

белгиленген тәртиpte рәсмий дәреклерде жәрияланғаннан кейин юридикалық құшке ийе болады.

Өзбекстан Республикасы Олий Мажлисінің Нызамшылық палатасы тәрепинен қабыл етилген нызам қабыл етилген күннен баслап он күннен кешиктирмей Өзбекстан Республикасы Олий Мажлисінің Сенатына жибериледи.

Нызам Өзбекстан Республикасы Олий Мажлисінің Сенаты тәрепинен алпыс күн ишинде көрип шығылады ҳәм мақулланған жағдайда, қол қойылыуы ҳәм жәрияланыуы ушын Өзбекстан Республикасы Президентине он күннен кешиктирмей жибериледи.

Егер Өзбекстан Республикасы Олий Мажлисінің Сенаты нызамды мақуллау ямаса мақулламау ҳаққында алпыс күн ишинде шешим қабыл етпесе, Нызамшылық палатасы тәрепинен нызам қол қойылыуы ҳәм жәрияланыуы ушын Өзбекстан Республикасы Президентине жибериледи.

Өзбекстан Республикасы Президенти нызамға алпыс күн ишинде қол қояды ҳәм жәриялайды.

Өзбекстан Республикасы Олий Мажлисінің Сенаты тәрепинен қайтарылған нызам Өзбекстан Республикасы Олий Мажлисінің Нызамшылық палатасына қайтарылады.

Егер Өзбекстан Республикасы Олий Мажлисінің Сенаты тәрепинен қайтарылған нызамды қайта көрип шығыуда Нызамшылық палатасы депутатлары улыұма санының үштен еки бөлегинен ибарат көпшилик дауысы менен нызамды және мақулласа, нызам Өзбекстан Республикасы Олий Мажлиси тәрепинен қабыл етилген болып есапланады ҳәм де қол қойылыуы ҳәм жәрияланыуы ушын Өзбекстан Республикасы Президентине Нызамшылық палатасы тәрепинен жибериледи.

Өзбекстан Республикасы Олий Мажлисінің Сенаты тәрепинен қайтарылған нызам бойынша Нызамшылық палатасы ҳәм Сенат жүзеге келген келиспеўшиликлерди сапластырыу үшын Нызамшылық палатасы депутатлары ҳәм Сенат ағзалары арасынан теңлик тийкарында келисіү комиссиясын дүзиүи мүмкін. Палаталар келисіү комиссиясы усынысларды қабыл еткенде нызам әдеттеги көрип шығылыуы керек.

Өзбекстан Республикасы Президенти нызамды өзинің қарсылықлары менен Өзбекстан Республикасы Олий Мажлисіне қайтарыўға ҳақылы.

Егер алдынғы қабыл етилген редакцияда тийислисінше Өзбекстан Республикасы Олий Мажлисінің Нызамшылық палатасы депутатлары ҳәм Сенаты ағзалары улыұма санының кеминде үштен еки бөлегинен ибарат көпшилик дауысы менен мақулланса, нызам Өзбекстан Республикасы Президенти тәрепинен он төрт күн ишинде қол қойылыуы ҳәм жәрияланыуы керек.

Нызамлардың ҳәм басқа нормативлик ҳұқықый актлердин жәрияланыуы олардың қолланылыуының мәжбүрий шәрти болып есапланады.

100-статья.

Өзбекстан Республикасы Олий Мажлисінің Нызамшылық палатасы өзинің қурамынан Нызамшылық палатасының Спикери ҳәм оның орынбасарларын сайлайды.

Өзбекстан Республикасы Олий Мажлисінің Нызамшылық палатасы Спикери ҳәм оның орынбасарлары жасырын дауыс беріү арқалы депутатлар улыұма санының көпшилик дауысы менен Нызамшылық палатасының ўәкиллиги мүддetine сайланады.

Әйне бир шахс қатарына еки мүддettен артық Өзбекстан Республикасы Олий Мажлиси Нызамшылық палатасының Спикери болыуы мүмкін емес.

Өзбекстан Республикасы Олий Мажлисінің Нызамшылық палатасы Спикери ҳәм оның орынбасарлары жасырын дауыс беріү арқалы Нызамшылық палатасы депутатлары улыұма санының үштен еки бөлегинен көпшилигинин дауысы менен қабыл етилген Нызамшылық палатасы шешимине тийкар мүддetine алдын шақырып алыныуы мүмкін.

Өзбекстан Республикасы Олий Мажлисінің Нызамшылық палатасы Спикери:

1) Нызамшылық палатасының мәжилислерин шақырады, оларда басшылық етеди;

2) Нызамшылық палатасы додалауына киритилген мәселелерди таярлауға улыўма басшылық етеди;

3) Нызамшылық палатасы комитетлери хәм комиссияларының жумысын муўапықластырып барады;

4) Өзбекстан Республикасы нызамларының хәм Нызамшылық палатасы қарапларының орынланыуы үстинен қадағалауды шәлкемlestiridi;

5) парламентлераралық байланысларды әмелге асырыў жумысларына хәм де халықаралық парламент шәлкемлери жумыслары менен байланыслы Нызамшылық палатасы топарларының жумысына басшылық етеди;

6) Өзбекстан Республикасы Олий Мажлисiniң Сенаты, басқа мәмлекетлик уйымлары, сырт елдер, халықаралық хәм басқа шәлкемлер менен өз-ара қатнасықларында Нызамшылық палатасы атынан жумыс алып барады;

7) Нызамшылық палатасы қарапларына қол қояды;

8) усы Конституция хәм нызамшылық актлеринде нәзерде тутылған басқа да ўәкилліктерди әмелге асырады.

Өзбекстан Республикасы Олий Мажлисiniң Нызамшылық палатасы Спикери бийликлер қабыл етеди.

101-статья.

Өзбекстан Республикасы Олий Мажлисiniң Сенаты өзиниң қурамынан Сенат Баслығы хәм оның орынбасарларын сайлайды. Сенат Баслығы Өзбекстан Республикасы Президентиниң усынысына муўапық сайланады.

Өзбекстан Республикасы Олий Мажлиси Сенатының Баслығы орынбасарларынан бири Қарақалпақстан Республикасының ўәкили болады.

Өзбекстан Республикасы Олий Мажлиси Сенатының Баслығы хәм оның орынбасарлары жасырын дауыс беріү арқалы сенаторлар улыўма санының көпшиликтің дауысы менен Сенат ўәкилдігі мүддетине сайланады.

Әйне бир шахс қатарына еки мүддеттен артық Өзбекстан Республикасы Олий Мажлиси Сенатының Баслығы болыўы мүмкін емес.

Өзбекстан Республикасы Олий Мажлиси Сенатының Баслығы хәм оның орынбасарлары жасырын дауыс беріү арқалы сенаторлар улыўма санының үштен еки бөлегинен көпшилигиниң дауысы менен қабыл етилген Сенат шешимине тийкар мүддетинен алдын шақырып алыныўы мүмкін.

Өзбекстан Республикасы Олий Мажлиси Сенатының Баслығы:

1) Сенат мәжилислерин шақырады, оларда басшылық етеди;

2) Сенат додалауына киритилген мәселелерди таярлауға улыўма басшылық етеди;

3) Сенат комитетлери хәм комиссияларының жумысын муўапықластырып барады;

4) Өзбекстан Республикасы нызамларының хәм Сенат қарапларының орынланыуы үстинен қадағалауды шәлкемlestiridi;

5) парламентлераралық байланысларды әмелге асырыў жумысларына хәм де халықаралық парламент шәлкемлери жумыслары менен байланыслы Сенат топарларының жумысына басшылық етеди;

6) Өзбекстан Республикасы Олий Мажлисiniң Нызамшылық палатасы, басқа да мәмлекетлик уйымлар, сырт елдер, халықаралық хәм басқа шәлкемлер менен өз-ара қатнасықларында Сенат атынан жумыс алып барады;

7) Сенат қарапларына қол қояды;

8) усы Конституция хәм нызамшылық актлеринде нәзерде тутылған басқа да ўәкилліктерди әмелге асырады.

Өзбекстан Республикасы Олий Мажлисiniң Сенаты Баслығы бийликлер қабыл етеди.

102-статья.

Өзбекстан Республикасы Олий Мажлисiniң Нызамшылық палатасы нызам жойбарларын таярлаў жумысын алып барыў, Нызамшылық палатасы додалаўына алып киргизилетуғын мәселелерди алдын ала қарап шығыў ҳәм таярлаў, Өзбекстан Республикасы нызамлары ҳәм де Нызамшылық палатасы тәрепинен қабыл етилетуғын шешимлердин орынланыўын қадағалаў ушын өзиниң ўәкилликleri мүддетине Нызамшылық палатасы депутатлары арасынан комитетлерди сайлайды.

Өзбекстан Республикасы Олий Мажлисiniң Сенаты Сенат додалаўына киргизилетуғын мәселелерди алдын ала қарап шығыў ҳәм таярлаў, Өзбекстан Республикасы нызамлары ҳәм де Сенат тәрепинен қабыл етилетуғын шешимлердин орынланыўын қадағалаў ушын өз ўәкилликleri мүддетине сенаторлар арасынан комитетлерди сайлайды.

Өзбекстан Республикасы Олий Мажлисiniң Нызамшылық палатасы ҳәм Сенаты, зәрүрлик болған жағдайда, белгили ўазыйпаларды орынлаў ушын депутатлар, сенаторлар арасынан комиссиялар дүзеди.

103-статья.

Мәмлекеттин қәүипсизлиги, турақлы раўажланыўы тийкарларына кери тәсир көрсетиўи мүмкін болған, инсан хұқықтары ҳәм еркинликлерине, жәмиіет ҳәм мәмлекет мәплериине, қәүип туудыратуғын фактлер ҳәм ўақыяларды үйрениў мақсетинде Өзбекстан Республикасы Олий Мажлиси Нызамшылық палатасы ҳәм Сенатының қоспа шешими менен парламент тексериўи өткерилиўи мүмкін.

Парламент тексериўин өткериў ушын Өзбекстан Республикасы Олий Мажлиси Нызамшылық палатасы депутатлары ҳәм Сенаты ағзалары арасынан тәңлик тийкарында арнаўлы комиссия дүзилип, ол өзиниң жумысын нызамға муўапық әмелге асырады.

104-статья.

Өзбекстан Республикасы Олий Мажлисiniң Нызамшылық палатасы депутатларына ҳәм Сенаты ағзаларына олардың депутатлық ямаса сенаторлық жумысы менен байланыслы қәрежетлер белгиленген тәртипте қапланады.

Нызамшылық палатасының депутатлары ҳәм де Сенатта турақлы тийкарда ислеўши Сенат ағзалары өз ўәкилликleri дәүириnde илимий, дәретиўшилик ҳәм педагогикалық жумыстан тыскары ҳақы төленетуғын басқа түрдеги жумыс пенен шуғылланыўы мүмкін емес.

Өзбекстан Республикасы Олий Мажлисiniң Нызамшылық палатасы депутаты ҳәм Сенаты ағzasы қол қатылmasлық хұқықынан пайдаланады. Олар тийислисинге Нызамшылық палатасы ямаса Сенаттың разылышысыз жынайый жуўапкершиликке тартылыўы, услап түрүлүйи, қамаққа алышыўы ямаса суд тәртибинде берилетуғын ҳәkimшилик жаза шараларына тартылыўы мүмкін емес.

XIX бап. Өзбекстан Республикасының Президенти

105-статья.

Өзбекстан Республикасының Президенти мәмлекет баслығы болып есапланады ҳәм мәмлекетлик ҳәkimият уйымларының келисилген ҳалда жумыс алып барыўын ҳәм де бирге ислемиүин тәмийинлейди.

106-статья.

Өзбекстан Республикасы Президенти лаўазымына отыз бес жастан киши болмаған, мәмлекетлик тилди еркін билетуғын, тиккелей сайлаў шекем кеминде 10 жыл Өзбекстан аймағында турақлы жасап атырған Өзбекстан Республикасы пүкарасы сайланыўы мүмкін. Эйне бир шахс қатарына еки мүддеттен артық Өзбекстан Республикасының Президенти болыўы мүмкін емес.

Өзбекстан Республикасының Президенти Өзбекстан Республикасының пүкаралары тәрепинен улыўма, тең ҳәм тиккелей сайлаў хұқықы тийкарында жасырын даўыс бериў жолы менен жети жыл мүддетке сайланады. Өзбекстан Республикасының Президентин сайлаў тәртиби нызам менен белгиленеди.

107-статья.

Өзбекстан Республикасы Президенти өзиниң ўазыйпасын атқарып турған дәўирде басқа ҳақы төленетуғын лаўазымды ийелеўи, ўәкиллик уйымының депутаты болыўы,

исбильмерменлик жұмысы менен шуғылланыўы мүмкін емес.

Өзбекстан Республикасы Президентиниң шахсы қол қатылмайды ҳәм нызам менен көрғалады.

108-статья.

Өзбекстан Республикасы Президенти Өзбекстан Республикасы Олий Мажлисінин мәжилисінде төмөндеги антты қабыл еткен үақыттан баслап өз лаўазымына кириске болып есапланады:

«Өзбекстан халқына садық хызмет етиүге, республиканың Конституциясы ҳәм нызамларына қатаң әмел етиүге, пүқаралардың хұқықтары ҳәм еркинликтерине кепиллик берииүге, Өзбекстан Республикасының Президентине жүкленген үазыйпаларды ҳақ нийет пенен орынлауға салтанатлы түрде ант етемен».

109-статья.

Өзбекстан Республикасының Президенти:

1) пүқаралардың хұқықтары ҳәм еркинликтерине, Өзбекстан Республикасының Конституциясы ҳәм нызамларына әмел етилийиниң, Өзбекстан Республикасы суверенитети, қәүипсизлиги ҳәм аймақтық пүтилигидин кепили болып табылады, миллій мәмлекет дүзилиси мәселелерине байланыслы шешимлерди әмелге асырыў бойынша зәрүр илажлар көреди;

2) мәмлекет ишинде ҳәм халықаралық қатнасықтарда Өзбекстан Республикасы атынан жұмыс алып барады;

3) сөйлесиўлер алып барады ҳәм де Өзбекстан Республикасының шәртнама ҳәм келисімлерине қол қояды, республика тәрепинен дүзилген шәртнамаларға, келисімлерге ҳәм оның қабыл етилген миннеттерине әмел етилийин тәмийинлейди;

4) өзиниң жанында аккредитациядан өткен дипломатиялық ҳәм де басқа ўәкиллердин исеним ҳәм шақырып алыў жарлықтарын қабыл етеди;

5) Өзбекстан Республикасының сырт елдердеги ҳәм халықаралық шөлкемлер жанындағы дипломатиялық ҳәм де басқа ўәкилханаларының баслықтарын тайынлау ушын талабанларды Өзбекстан Республикасы Олий Мажлисінин Сенатына усынады;

6) Өзбекстан Республикасы халқына ҳәм де Олий Мажлисіне мәмлекеттің ишкі ҳәм сыртқы сиясатын әмелге асырыўдың ең әхмийетли мәселелери бойынша мүрәжат етиў хұқықына ийе;

7) министрликлерди ҳәм басқа республикалық атқаруышы ҳәkimият уйымларын дүзеди ҳәм сапластырады, усы мәселелерге байланыслы пәрманларды кейин ала Өзбекстан Республикасы Олий Мажлисінин Сенаты тастыбылауына киргизеди;

8) Сенат Баслығы лаўазымына сайлау ушын талабанды Өзбекстан Республикасы Олий Мажлисінин Сенатына усынады;

9) Өзбекстан Республикасы Бас министрин, Өзбекстан Республикасы Министрлер Кабинети ағзаларын Өзбекстан Республикасы Олий Мажлисінин Нызамшылық палатасы мақуллағанынан кейин лаўазымға тайынлайды ҳәм оларды лаўазымынан босатады;

10) комитетлер, агентликлер ҳәм басқа республикалық мәмлекеттік уйымлары баслықтарын нызамшылыққа муўаптық лаўазымға тайынлайды ҳәм лаўазымынан босатады;

11) Өзбекстан Республикасы Бас прокурорын, Өзбекстан Республикасы Есап палатасы баслығын Өзбекстан Республикасы Олий Мажлисінин Сенаты мақуллағаннан кейин лаўазымға тайынлайды ҳәм оларды лаўазымынан босатады;

12) Өзбекстан Республикасы Олий Мажлисінин Сенаты менен мәсләхәтлесиўлерден кейин Өзбекстан Республикасы Мәмлекеттік қәүипсизлик хызмети баслығын лаўазымға тайынлайды ҳәм оны лаўазымынан босатады;

13) Өзбекстан Республикасы Олий Мажлисінин Сенатына Өзбекстан Республикасы Конституациялық суды, Өзбекстан Республикасы Жоқарғы суды, Өзбекстан Республикасы Судьялар жоқары кеңеси қурамларына талабанларды, сондай-ақ Өзбекстан Республикасы

Орайлық банк басқаруының баслығы, республика коррупцияға қарсы гүресиў уйымының баслығы ҳәм монополияға қарсы уйымының баслығы лаўазымларына талабанларды усынады;

14) Өзбекстан Республикасы Судьялар жоқары кеңесинин үсінисына муўапық ўәлаятлар ҳәм Ташкент қаласы судлары баслықтарын ҳәм баслық орынбасарларын, Өзбекстан Республикасы Әскерий судының баслығын тайынлайды ҳәм лаўазымынан босатады;

15) ўәлаятлар ҳәkimлерин ҳәм Ташкент қаласы ҳәkimин тайынлайды ҳәм лаўазымынан босатады. Конституцияны, нызамларды бузған ямаса ҳәkim ар-намысы ҳәм қәдир қымбатына дақ түсиретуғын ис-хәрекетлер ислеген район ҳәм қала ҳәkimлерин Өзбекстан Республикасы Президенти өзинин шешими менен лаўазымынан босатыўға ҳақылы;

16) республика атқаруышы ҳәkimияты уйымларының ҳәм ҳәkimлердин ҳұммәттерин тоқтатады, бийкарлайды, Өзбекстан Республикасы Министрлер Кабинети мәжилислеринде басшылық етиўге ҳақылы;

17) Өзбекстан Республикасының нызамларына қол қояды ҳәм жәриялайды; нызамды өзинин қарсылықтары менен қайта додалаў ҳәм дауысқа қойыў ушын Өзбекстан Республикасы Олий Мажлисine қайтарыўға ҳақылы;

18) Өзбекстан Республикасына ҳұммәт етилгенде ямаса агрессиядан өз-ара қорғаў бойынша дүзилген шәртнама миннелемелерин орынлаў зәрүргили пайда болғанда урыс жағдайы, улыўма ямаса толық емес мобилизация жәриялайды ҳәм қабыл еткен шешимди үш күн ишинде Өзбекстан Республикасы Олий Мажлиси палаталарының тастыбықлауына киргизеди;

19) айрықша жағдайларда (реал сыртқы қәүип, ғалабалық тәртипсизликтер, үлкен апатшылықтар, тәбийфый апатшылықтар, эпидемиялар) пұқаралардың қәүипсизлигин тәмиинлеў мақсетинде, Өзбекстан Республикасының пүткил аймағында ямаса оның айырым орынларында айрықша жағдай енгизеди ҳәм қабыл еткен шешимин үш күн ишинде Өзбекстан Республикасы Олий Мажлисiniң палаталары тастыбықлауына киргизеди. Айрықша жағдай енгизиў шәртлери ҳәм тәртиби нызам менен белгиленеди;

20) Өзбекстан Республикасы Кураллы Құшлеринин Жоқарғы Бас сәркардасы есапланады, Кураллы Құшлердин жоқары сәркардаларын тайынлайды ҳәм лаўазымынан босатады, жоқары әскерий атақтар береди;

21) Өзбекстан Республикасының орденлери, медаллары ҳәм жарлығы менен сыйлықлады, Өзбекстан Республикасының маманлық ҳәм ҳұрметли атақтарын береди;

22) Өзбекстан Республикасының пұқаралығына ҳәм сиясий баспана бериўге байланыслы мәселелерди шешеди;

23) амнистия ҳаққындағы ҳұммәттерди қабыл етиў ҳаққында Өзбекстан Республикасы Олий Мажлисiniң Сенатына усыныс киргизеди ҳәм Өзбекстан Республикасының судлары тәрепинен ҳұммәт етилген шахсларды әпиў етеди;

24) Өзбекстан Республикасы Президенти жанындағы Қәүипсизлик кеңесин дүзеди ҳәм оған басшылық етеди, өзинин ўәкилліктерин әмелге асырыўды тәмиинлеў мақсетинде Өзбекстан Республикасы Президенти Администрациясын, сондай-ақ Өзбекстан Республикасы Президенти жанындағы мәсләхәт кеңес уйымларын ҳәм басқа уйымларды қәлиплестиреди;

25) усы Конституция ҳәм нызамларда нәзерде тутылған басқа да ўәкилліктерди әмелге асырады.

Өзбекстан Республикасы Президенти өз ўәкилліктерин орынлаўды мәмлекетлик уйымларға ямаса лаўазымлы шахсларға тапсырыўға ҳақылы емес.

110-статья.

Өзбекстан Республикасының Президенти Конституцияға ҳәм нызамларға тийкарланып ҳәм де оларды орынлаў бойынша республиканың пүткил аймағында мәжбүрий құшке иие болған пәрманлар, қараплар ҳәм бийликлер шығарады.

111-статья.

Нызамшылық палатасы ямаса Сенат қурамында олардың нормал ислеүине қәүип туудырышы шешилмейтуғын келиспеүшиликтер жүз бергенде яки олар бир неше мәрте Өзбекстан Республикасының Конституциясына қайши келетуғын шешимлер қабыл еткен жағдайда, сондай-ақ Нызамшылық палатасы менен Сенат арасында Өзбекстан Республикасы Олий Мажлисінинң нормал ислеүине қәүип туудыратуғын шешилмейтуғын келиспеүшиликтер болғанда Өзбекстан Республикасы Президентинин Өзбекстан Республикасы Конституциялық суды менен келискең ҳалда қабыл етилген шешим тийкарында Өзбекстан Республикасы Олий Мажлисінин Нызамшылық палатасы, Сенаты тарқатып жиберилиүи мүмкін.

Өзбекстан Республикасы Олий Мажлисінин Нызамшылық палатасы, Сенаты тарқатып жиберилгендеге жаңа сайлаў үш ай ишинде өткерилемеди.

Өзбекстан Республикасы Олий Мажлисінин Нызамшылық палатасы ҳәм Сенаты айрықша жағдай әмел өтиў дәүиринде тарқатып жиберилиүи мүмкін әмес.

112-статья.

Өзбекстан Республикасының әмелдеги Президенти өзинин үазыйпаларын орынлай алмайтуғын жағдайларда оның үазыйпа ҳәм ўәкилликтери үақтынша Өзбекстан Республикасы Олий Мажлиси Сенаты Баслығына жүктелиледи, бунда үш ай мүддет ишинде нызамға толық муўаптық ҳалда Өзбекстан Республикасы Президенти сайлауы өткерилемеди.

113-статья.

Үәкиллик мүддети тамамланыўы менен отставкаға шыққан Өзбекстан Республикасы Президенти өмирилк Өзбекстан Республикасы Олий Мажлиси Сенаты ағзасы лаўазымын ийелейди.

ХХ бап. Өзбекстан Республикасы Министрлер Кабинети

114-статья.

Өзбекстан Республикасы Министрлер Кабинети атқарышы ҳәкимиятты әмелге асырады. Өзбекстан Республикасы Министрлер Кабинети Өзбекстан Республикасы Бас министри, оның орынбасарлары ҳәм министрлерден ибарат. Қарақалпақстан Республикасы ҳұқиметинин баслығы Министрлер Кабинети қурамына өзинин лаўазымы бойынша киреди.

Министрлер Кабинети өз жумысын атқарышы ҳәкимият жумысының Өзбекстан Республикасы Президенти тәрепинен белгиленетуғын тийкарғы бағдарлары шенберинде әмелге асырады.

115-статья.

Өзбекстан Республикасы Министрлер Кабинети:

1) нәтийжели экономикалық, социаллық, салық ҳәм бюджет сиясатының әмелге асырылыўы, илим, мәденият, билимлendirиў, денсаулықты сақлаў ҳәм экономиканың, социаллық тараудың басқа тармақтарын раўажландырыўға байланыслы бағдарламалардың испел шығылыўы ҳәм де орынланыўы ушын жуўапкер болады;

2) турақты экономикалық өсиў, макроэкономикалық турақтылықты тәмийинлеў, кәмбағаллықты қысқартыў, халық ушын мүнәсип турмыс шарайтларын жаратыў, азық-аўқат қәүипсизлигин тәмийинлеў, қолайлы инвестициялық орталықты жаратыў, аймақларды комплексли ҳәм турақты раўажландырыў бойынша илажлар көреди;

3) халықты, соның менен бирге майыплығы болған шахсларды социаллық қорғау системасының нәтийжели жумыс алып барыўын тәмийинлейди;

4) қоршаған орталықты қорғау, тәбийғый байлықларды ҳәм биологиялық ҳәр түрлилікти сақлаў, климат өзгериүине, эпидемияларға, пандемияларға қарсы гүресиў ҳәм де олардың ақыбетлерин жумсартыў тарауларында бирден-бир мәмлекетлик сиясатты әмелге асырылыўын тәмийинлейди;

5) жасларға тийисли мәмлекетлик сиясатты әмелге асырылыўын тәмийинлейди, шаңаракты қоллап-қуяташы, беккемлеў ҳәм қорғау, дәстүрий шаңарактық қәдириятларды сақлаў бойынша илажлар көреди;

6) пүкарапалық жәмийети институтларын қоллап-куйатлау илажларын әмелге асырады, социаллық-экономикалық рауажландырыў ҳәм бағдарламаларын ислеп шығыў ҳәм де әмелге асырыуда олардың қатнасыуын тәмийинлейди;

7) пүкарапардың экономикалық, социаллық ҳәм басқа хуқықлары ҳәм де нызамлы мәпперин қорғаў бойынша илажларды әмелге асырады;

8) Өзбекстан Республикасы Конституциясы ҳәм нызамлары, Олий Мажлис палаталары шешимлери, Өзбекстан Республикасы Президенти пәрманлары, қаарлары ҳәм бийликлериниң орынланыўын тәмийинлейди;

9) атқарыушы ҳәкимият уйымлары жумысын муўапықластырады ҳәм бағдарлайды, олардың жумысы үстинен нызамда белгиленген тәртипте қадағалауды әмелге асырады;

10) атқарыушы ҳәкимият уйымларының жумысында ашық-айдынлық, нызамлылық ҳәм нәтийжелilikti тәмийинлеў, олардың жумысында коррупция көринислерине қарсы гүресиў, мәмлекетлик хызметлердин сапасын асырыў ҳәм олардан пайдаланыў имканиятын кеңейтиў бойынша шаралар көреди;

11) Өзбекстан Республикасы Олий Мажлиси Нызамшылық палатасына мәмлекеттин социаллық-экономикалық турмысының ең әхмийетли мәселелери бойынша ҳәр жылғы баянатларын усынады;

12) уусы Конституция ҳәм нызамларда нәзерде тутылған басқа да ўәкилликлерди әмелге асырады.

116-статья.

Министрлер Кабинети конституциялық нормалар шенберинде ҳәм нызамшылыққа муўапық Өзбекстан Республикасының пүткил аймағындағы барлық уйымлар, кәрханалар, мәкемелер, шәлкемлер, лаўазымлы шахслар ҳәм пүкарапар тәрепинен орынланыўы мәжбүрий болған қаарлар ҳәм бийликлер шығарады.

Министрлер Кабинети өз жумысында Өзбекстан Республикасы Олий Мажлиси ҳәм Өзбекстан Республикасы Президенти алдында жуўапкер болады.

Әмелдеги Министрлер Кабинети жаңадан сайланған Өзбекстан Республикасы Олий Мажлиси алдында өзинин ўәкилликлерин тоқтатады, бирақ Министрлер Кабинетиниң жаңа курамы дүзилгенге шекем Өзбекстан Республикасы Президентиниң қаарына муўапық өз жумысын даўам етип турады.

117-статья.

Өзбекстан Республикасы Бас министри:

1) Министрлер Кабинетиниң жумысын шәлкемлестиреди ҳәм оған басшылық етеди, оның нәтийжели ислеўи ушын жеке жуўапкер болады;

2) Министрлер Кабинетиниң мәжилислеринде басшылық етеди, оның шешимлерине қол қояды;

3) халықаралық қатнасықларда Өзбекстан Республикасы Министрлер Кабинети атынан жумыс алып барады;

4) Өзбекстан Республикасы нызамларында нәзерде тутылған басқа да ўазыйпаларды орынлайды.

118-статья.

Өзбекстан Республикасы Бас министри кандидатурасы Өзбекстан Республикасы Олий Мажлиси палаталарының лаўазымлы шахслары сайланғаннан ҳәм уйымлары дүзилгеннен кейин бир ай ишинде ямаса Бас министр лаўазымынан босатылғаннан кейин ямаса Бас министр, Министрлер Кабинетиниң әмелдеги курамы отставкаға шығарылғаннан кейин бир ай ишинде Нызамшылық палатасы көрип шығыў ҳәм мақуллауды ушын Өзбекстан Республикасы Президенти тәрепинен барлық сиясий партиялар фракциялары менен мәсләхәтлесиўлер өткерилгенинен кейин усынылады.

Өзбекстан Республикасы Олий Мажлисиниң Нызамшылық палатасы Өзбекстан Республикасы Президенти тәрепинен усынылған Өзбекстан Республикасы Бас министри кандидатурасына усыныс киргизилген күннен баслап он күн ишинде көрип шығады.

Бас министр лаўазымына талабан Өзбекстан Республикасы Олий Мажлисиниң Нызамшылық палатасында оның кандидатурасы көрип шығылып атырганда Министрлер Кабинетиниң жақын мүддәтке ҳәм узак келешекке мөлшерленген ҳәрекет бағдарламасын усынады.

Бас министр кандидатурасы оның ушын Өзбекстан Республикасы Олий Мажлисиниң Нызамшылық палатасы депутатлары улыўма санының ярымынан көпшилиги тәрепинен оны жақлап дауыс берилген жағдайда мақулланған есапланады.

Бас министр лаўазымына усындылған кандидатура үш мәрте қайтарылған жағдайда, Өзбекстан Республикасы Президенти Бас министрди тайынлайды ҳәм Өзбекстан Республикасы Олий Мажлисиниң Нызамшылық палатасын тарқатып жиберіүге ҳақылы.

Өзбекстан Республикасы Министрлер Кабинетиниң ағзалары олардың кандидатуралары Өзбекстан Республикасы Олий Мажлисиниң Нызамшылық палатасы тәрепинен мақулланғаннан кейин Өзбекстан Республикасы Президенти тәрепинен лаўазымға тайынланады.

Өзбекстан Республикасы Президенти Бас министрди, Өзбекстан Республикасы Министрлер Кабинетиниң әмелдеги қурамын ямаса ағzasын отставкаға шығарыўға ҳақылы.

Өзбекстан Республикасы Олий Мажлисиниң Нызамшылық палатасы Өзбекстан Республикасы Министрлер Кабинети ағzasының өз жумысына байланыслы мәселелер бойынша есабатын тыңлауға ҳақылы. Министрлер Кабинети ағzasының есабатын тыңлау жуўмақтарына көре Нызамшылық палатасы оны отставкаға шығарыў ҳақындағы усынысты Өзбекстан Республикасы Президентине көрип шығыў ушын киргизиүге ҳақылы.

Өзбекстан Республикасы Министрлер Кабинети ағзалары парламент сораўларына ҳәм Нызамшылық палатасы депутатының, Сенат ағzasының сораўларына нызамда белгиленген тәртиpte жуўап беріүи шәрт.

Министрлер Кабинетиниң жумысын шөлкемлестириў тәртиби ҳәм ўәкиллик шеңбери нызам менен белгиленеди.

119-статья.

Өзбекстан Республикасы Бас министри ҳәм Өзбекстан Республикасы Олий Мажлисиниң Нызамшылық палатасы арасында қарама-қарсылықтар турақты түс алғанда Нызамшылық палатасының депутатлары улыўма санының кеминде үштен бир бөлеги тәрепинен Өзбекстан Республикасы Президенти атына рәсмий киргизилген усыныс бойынша Өзбекстан Республикасы Олий Мажлиси Нызамшылық палатасының додаланыўына Бас министрге исенимсизлик вотумын билдириў ҳақындағы мәселе киргизиледи.

Бас министрге исенимсизлик вотумы, егер Өзбекстан Республикасы Олий Мажлисиниң Нызамшылық палатасының депутатлары улыўма санының кеминде үштен еки бөлеги дауыс бергенде, қабыл етилген болып есапланады. Бундай жағдайда Өзбекстан Республикасы Президенти Бас министрди лаўазымынан босатыў ҳақында қарап қабыл етеди. Бунда Өзбекстан Республикасы Министрлер Кабинетиниң пүткіл қурамы Бас министр менен бирге отставкаға шығады.

XXI бап. Жергилекли мәмлекетлик ҳәkimият тийкарлары. Пуқаралардың өзин-өзи басқарыў үйимлары

120-статья.

Үәләятлар, районлар ҳәм қалаларда (районға бойсынатуғын қалалардан тысқары) халық депутатлары Кеңеслери мәмлекетлик ҳәkimият ўәкиллик үйимлары болып табылады.

Халық депутатлары Кеңесине оның депутатлары арасынан нызамға муўапық сайланатуғын баслық басшылық етеди.

Үәләят, район, қала ҳәкими лаўазымын ийелеп турған шахс бир үақыттың өзинде халық депутатлары Кеңесиниң баслығы лаўазымын ийелеўи мүмкін емес.

Халық депутатлары Кеңеслериниң ўәкиллик мүддәти — бес жыл. Әйне бир шахс қатарына еки мүддәттен артық әйне бир үәләят, район, қала халық депутатлары Кеңеслериниң баслығы етип сайланыўы мүмкін емес.

Халық депутатлары Кеңеслери депутатлары сайлауы хәм халық депутатлары Кеңеслериниң жумысларын шөлкемлестириў тәртиби нызам менен белгиленеди.

Жаңадан шөлкемлестирилген ҳәkimшилик-аймақтың бирликлерде халық депутатлары Кеңеслерине сайлау халық депутатлары Кеңеслерине нәүбеттеги улыўма сайлауларға шекем қалған дәўирден аспайтуғын мүддетке өткериледи.

121-статья.

Тийисли аймақтағы атқарыўшы ҳәkimиятқа ўәлаят, район хәм қала ҳәкими басшылық етеди.

Ҳәkimлердин ўәкиллик мүддети — бес жыл. Эйне бир шахс қатарына еки мүддеттен артық әйне бир ўәлаят, район, қаланың ҳәкими етип тайынланыўы мүмкин емес.

Ҳәkimлердин жумысларын шөлкемлестириў тәртиби нызам менен белгиленеди.

122-статья.

Халық депутатлары Кеңеслериниң ўәкилликлери төмендегилерден ибарат:

1) тийисли жергиликли бюджетлерди көрип шығыў хәм қабыллаў, олардың орынланыўы үстинен қадағалауды әмелге асырыў;

2) аймақтарды социаллық-экономикалық рауажландырыў хәм халықты социаллық көрғаў бағдарламаларын тастыйықлаў;

3) ҳәkimди лаўазымға тастыйықлаў, оның жумыслары ҳаққындағы есабатларды тыңлаў;

4) усы Конституцияда хәм нызамларда нәзерде тутылған басқа да ўәкилликлерди әмелге асырыў.

123-статья.

Үәлаятлар, районлар, қалалар ҳәkimлериниң ўәкилликлери төмендегилерден ибарат:

1) Өзбекстан Республикасының Конституциясы хәм нызамларын, Олий Мажлис палаталарының шешимлерин, Өзбекстан Республикасы Президентиниң пәрманлары, қараплары хәм де бийликлери, Министрлер Кабинетиниң жоқары түрүшү ҳәkimлердин хәм тийисли халық депутатлары Кеңеслериниң шешимлерин орынлаў;

2) аймақтарды экономикалық, социаллық, мәдений хәм экологиялық рауажландырыуды тәмийинлеўге қаратылған илажларды әмелге асырыў;

3) жергиликли бюджетти қәлиплеместерди ўәкилликлерди әмелге асырыў;

4) усы Конституцияда хәм нызамларда нәзерде тутылған басқа да ўәкилликлерди әмелге асырыў.

124-статья.

Үәлаят хәм Ташкент қаласы ҳәкими Өзбекстан Республикасы Президенти тәрепинен нызамға муўапық тайынланады ҳам лаўазымынан босатылады.

Район хәм қалалардың ҳәkimleri үәлаят, Ташкент қаласы ҳәкими тәрепинен тайынланады ҳәм лаўазымынан босатылады ҳәм де тийисли халық депутатлары Кеңеси тәрепинен тастыйықланады.

Районға бойынатуғын қалалардың ҳәkimleri район ҳәкими тәрепинен тайынланады ҳәм лаўазымынан босатылады ҳәм де халық депутатлары Кеңеси тәрепинен тастыйықланады.

125-статья.

Үәлаят, район хәм қала ҳәкими өз ўәкилликлерин жеке басшылық тийкарында әмелге асырады ҳәм өзи басшылық етип атырған уйымлардың шешимлери ҳәм ҳәрекетлери ушын жеке жуўапкер болып табылады.

Үәлаят, район хәм қала ҳәкими тийисли халық депутатлары Кеңесине үәлаятты, районды, қаланы, социаллық-экономикалық рауажландырыудың ең әхмийетли мәселелери бойынша есабатлар усынады, усы есабатлар бойынша халық депутатлары Кеңеси тәрепинен тийисли шешимлер қабыл етиледи.

126-статья.

Халық депутатлары Кеңеси ҳәм ҳәким өзинин үәкилликleri шенберинде тийисли аймақтағы барлық шәлкемлер, сондай-ақ лауазымлы шахслар ҳәм пұқаралар тәрепинен орынланыуы мәжбүрий болған шешимлер қабыл етеди.

127-статья.

Посёлкалар ҳәм аўылларда, сондай-ақ қалалар, посёлкалар ҳәм аўыллардағы мәхәллелерде пұқаралардың жыйынлары өзин-өзи басқарыў уйымлары болып, олар баслықты сайлайды.

Пұқаралардың өзин-өзи басқарыў уйымлары мәмлекетлик ҳәкимият уйымлары системасына кирмейди ҳәм жергилекли әхмийетке иие мәселелерди пұқаралардың мәплериинен, рауажланыудың тарийхый өзине сай өзгешеликтеринен, сондай-ақ миллий қәдириятлардан, жергилекли үрп-әдәтлер ҳәм дәстурлерден келип шыққан ҳалда, нызамға муўапық фәрэзсиз рауиште шешиүге ҳақылы.

Мәмлекет пұқаралардың өзин-өзи басқарыў уйымлары жумысларын әмелге асырыў ушын зәрүр шарайтлар жаратады, оларға нызамда белгиленген үәкилликтерин әмелге асырыуда көмеклеседи.

Пұқаралардың өзин-өзи басқарыў уйымлары сайлауы тәртиби, олардың жумысларын шәлкемлестириү ҳәм үәкилликтери нызам менен белгиленеди.

XXII бап. Сайлаў системасы

128-статья.

Өзбекстан Республикасының пұқаралары мәмлекетлик ҳәкимият үәкиллик уйымларына сайлаў ҳәм сайланыу ҳуқықына иие болып табылады. Ҳәр бир сайлаушы бир дауысқа иие. Дауыс беріу ҳуқықы, өз ерк-ықарын тәнлиги ҳәм еркинлиги нызам менен кепилленеди.

Өзбекстан Республикасы Президенти сайлауы, Өзбекстан Республикасы Олий Мажлисiniң Нызамшылық палатасына ҳәм Қарақалпақстан Республикасы Жоқарғы Кеңесине, үәләятлар, районлар, қалалар мәмлекетлик ҳәкимият үәкиллик уйымларына сайлаў тийислисинге олардың конституциялық үәкиллик мүддети тамамланатуғын жылда — октябрь айы үшинши он күнлигиниң бириңши екшембисинде өткерилиеди, усы Конституцияда нәзерде тутылған мүддетлерден алдын сайлаў өткериу жағдайлары буннан тысқары. Сайлаулар улыўма, тәң ҳәм туўрыдан-туўры сайлаў ҳуқықы тийкарында жасырын дауыс беріу жолы менен өткерилиеди. Өзбекстан Республикасының он сегиз жасқа толған пұқаралары сайлаў ҳуқықына иие.

Өзбекстан Республикасы Президенти мүддетинен алдын Өзбекстан Республикасы Президенти сайлауын белгилеүге ҳақылы.

Өзбекстан Республикасы Олий Мажлисiniң Сенаты ағзалары Қарақалпақстан Республикасы Жоқарғы Кеңеси, үәләятлар, районлар ҳәм қалалар мәмлекетлик ҳәкимият үәкиллик уйымлары депутатларының тийисли қоспа мәжилислеринде усы депутатлар сайланғанынан соң бир ай ишинде олар арасынан жасырын дауыс беріу жолы менен сайланады.

Суд тәрепинен мәмилеге үқыпсыз деп табылған пұқаралар, сондай-ақ суд ҳұқими менен еркинен айрыру өрнелеринде сақланып турған шахслар сайланыуы мүмкін емес.

Суд тәрепинен мәмилеге үқыпсыз деп табылған пұқаралар, сондай-ақ аўыр ҳәм жүдә аўыр жынаятлар ислегенлиги ушын судтың ҳұқимине көре еркинен айрыру өрнелеринде сақланып атырған шахслар сайлауда қатнасыу ҳуқықынан тек ғана нызамға муўапық ҳәм де судтың шешими тийкарында айрылыуы мүмкін. Басқа ҳәр қандай жағдайларда пұқаралардың сайлаў ҳуқықтарын тиккелей ямаса жанапай шеклеүге жол қойылмайды.

Өзбекстан Республикасы пұқарасы бир ўақыттың өзинде екеуден артық мәмлекетлик ҳәкимият үәкиллик уйымының депутаты болыуы мүмкін емес.

Сайлаў өткериу тәртиби нызам менен белгиленеди.

129-статья.

Өзбекстан Республикасы Президенти сайлауын, Өзбекстан Республикасы Олий Мажлисine, үәләятлар, районлар, қалалар мәмлекетлик ҳәкимият үәкиллик уйымларына сайлауларды, сондай-ақ Өзбекстан Республикасының референдумын шәлкемлестириү ҳәм

өткериў ушын Өзбекстан Республикасы Олий Мажлиси тәрепинен жумысының тийкарғы принциплери ғәрәзсизлик, нызамлылық, коллегиаллық, ашықлық ҳәм әдилліктен ибарат болған Өзбекстан Республикасы Орайлық сайлаў комиссиясы дүзиледи.

Өзбекстан Республикасы Орайлық сайлаў комиссиясы сайлаў комиссиялары системасына басшылық етеди, өзинин жумысын тұрақты түрде әмелге асырады ҳәм де өзинин хызметинде Өзбекстан Республикасының Конституциясына ҳәм нызамларына әмел етеди.

Өзбекстан Республикасы Орайлық сайлаў комиссиясының ағзалары Қарақалпақстан Республикасы Жоқарғы Кеңесинин, халық депутатлары ўәлаятлар ҳәм Ташкент қаласы Кеңеслеринин усынысы бойынша Өзбекстан Республикасы Олий Мажлисисин Нызамшылық палатасы ҳәм Сенаты тәрепинен сайланады.

Өзбекстан Республикасы Орайлық сайлаў комиссиясының баслығы Өзбекстан Республикасы Президентинин усынысына муýапық комиссия ағзалары арасынан бес жыллық мұддетке комиссия мәжилисіндегі сайланады. Эйне бир шахс қатарына еки мұддеттен артық Өзбекстан Республикасы Орайлық сайлаў комиссиясының баслығы етип сайланыуы мүмкін емес.

XXIII бап. Суд ҳәkimияты

130-статья.

Өзбекстан Республикасында әдил судлаў тек ғана суд тәрепинен әмелге асырылады.

Өзбекстан Республикасында суд ҳәkimияты нызам шығарыушы ҳәм атқарыушы ҳәkimияттан, сиясий партиялардан, пұқаралық жәмийетинин басқа институтларынан ғәрәзсиз ҳалда жумыс алып барады.

131-статья.

Өзбекстан Республикасында суд системасы ҳәм судлар жумысының тәртиби нызам менен белгиленеди.

Айрықша судлар дүзиүге жол қойылмайды.

132-статья.

Өзбекстан Республикасы Конституциялық суды нызам шығарыушы ҳәм атқарыушы ҳәkimият хұжжетлеринин Конституцияға муýапықтығы ҳақындағы ислерди көреди.

Конституциялық суд Өзбекстан Республикасы Президентинин усынысына тийкар Өзбекстан Республикасы Олий Мажлисисин Сенаты тәрепинен Өзбекстан Республикасы Судьялар жоқары кеңеси усыныс еткен сиясат ҳәм ҳуқық тарауындағы қәнигелер арасынан, Қарақалпақстан Республикасы үәқилин қосқан ҳалда сайланады.

Конституциялық судтың судьялары қайта сайланыуы ҳуқықысыз он жыллық мұддетке сайланады.

Өзбекстан Республикасы Конституциялық суды өзинин қурамынан Өзбекстан Республикасы Конституциялық судының баслығын ҳәм оның орынбасарын бес жыллық мұддетке сайлайды.

133-статья.

Өзбекстан Республикасы Конституциялық суды:

1) Өзбекстан Республикасы нызамларының ҳәм Өзбекстан Республикасы Олий Мажлиси палаталары қарапараларының, Өзбекстан Республикасы Президенти пәрманлары, қарапарлары ҳәм бийликлеринин, ҳұқимет қарапарлары, жергилиқли мәмлекеттік ҳәkimият уйымлары шешимлеринин, Өзбекстан Республикасы мәмлекеттераралық шәртнамалық ҳәм басқа миннетлемелеринин Өзбекстан Республикасының Конституциясына муýапықтығын анықлайды;

2) Өзбекстан Республикасының Президенти тәрепинен қол қойылғанға шекем — Өзбекстан Республикасы конституциялық нызамларының, ратификациялаў ҳақындағы Өзбекстан Республикасы нызамлары Өзбекстан Республикасының Президенти тәрепинен қол қойылғанға шекем — Өзбекстан Республикасы халықаралық шәртнамалардың Өзбекстан Республикасы Конституциясына муýапықтығын анықлайды;

3) референдумға шығарылып атырған мәселелердин Өзбекстан Республикасы Конституциясына муўапықтырыштырылғанда жуўмақ береди;

4) Қарақалпақстан Республикасы Конституциясының Өзбекстан Республикасының Конституциясына, Қарақалпақстан Республикасы нызамларының Өзбекстан Республикасының нызамларына муўапықтырыштырылғанда жуўмақ береди;

5) Өзбекстан Республикасының Конституциясы хәм нызамлары нормаларына түснік береди;

6) Өзбекстан Республикасы Жоқарғы судының белгили исте қолланылыуы лазы姆 болған нормативлик хуқықый актлердин Өзбекстан Республикасының Конституциясына муўапықтырыштырылғанда судлар басламасы менен киргизилген мүрәжатын көрип шығады;

7) конституциялық судлау ислерин жүритиү әмелиятын улыўмаластырыу нәтийжелери бойынша хәр жылы Өзбекстан Республикасы Олий Мажлиси палаталарына хәм Өзбекстан Республикасы Президентине мәмлекеттеги конституциялық нызамлылықтың жағдайы ҳаққында мәлимлеме усынады;

8) Өзбекстан Республикасының Конституциясы хәм нызамлары менен берилген ўәкиллиги шеңберинде басқа ислерди көрип шығады.

Пукарапалар хәм юридикалық шахслар, егер суд арқалы қорғаудың басқа барлық қуралларынан пайдаланып болынған болса, судтта көрип шығылыуы тамамланған белгили исте суд тәрепинен өзине қарата қолланылған нызамның Конституцияға муўапықтырыштырылғанда шағым менен Өзбекстан Республикасы Конституциялық судына мүрәжат етиүге ҳақылы.

Конституциялық судтың шешими рәсмий жәрияланған күннен баслап күшке киреди.

Конституциялық судтың шешими ақырғы хәм оның үстинен шағым етилиүи мүмкін емес.

Конституциялық судты шәлкемлестириү хәм оның жумыс тәртиби нызам менен белгиленеди.

134-статья.

Өзбекстан Республикасы Жоқарғы суды пукарапалық, жынаят, экономикалық хәм ҳәkimшилик суд ислерин жүритиү тарауында суд ҳәkimиятының жоқары уйымы болып есапланады.

Өзбекстан Республикасы Жоқарғы суды тәрепинен қабыл етилген ҳұжжетлер ақырғы шешим болып есапланады хәм Өзбекстан Республикасының пүткіл аймағында орынланыуы мәжбүрий болып табылады.

Өзбекстан Республикасы Жоқарғы суды тәменги судлардың судлау жумыслары үстинен қадағалау алып барыў ҳуқықына иие.

Өзбекстан Республикасы Жоқарғы судының баслығы хәм оның орынбасарлары Өзбекстан Республикасы Президентинин үсінісіне тийкар Өзбекстан Республикасы Олий Мажлисінин Сенаты тәрепинен бес жыллық мүддетке сайланады. Эйне бир шахс қатарына еки мүддеттен артық Өзбекстан Республикасы Жоқарғы судының баслығы, баслық орынбасары етип сайланыуы мүмкін емес.

135-статья.

Өзбекстан Республикасы Судьялар жоқары кеңеси судьялар жәмийетшилигинин ғарезсиз уйымы болып, ол судьялар корпусының қәлиплестирилиүин, суд ҳәkimияты ғәррезсизлигинин конституциялық принципине әмел етилиүин тәмийинлейди.

Өзбекстан Республикасы Судьялар жоқары кеңеси баслығы хәм оның орынбасары Өзбекстан Республикасы Президентинин үсінісіне тийкар Өзбекстан Республикасы Олий Мажлисінин Сенаты тәрепинен бес жыллық мүддетке сайланады. Эйне бир шахс қатарына еки мүддеттен артық Өзбекстан Республикасы Судьялар жоқары кеңесинин баслығы, баслық орынбасары етип сайланыуы мүмкін емес.

Өзбекстан Республикасы Судьялар жоқары кеңесин шәлкемлестириү хәм оның жумыс тәртиби нызам менен белгиленеди.

136-статья.

Судьялар ғәрәзсиз болып, тек ғана Конституция ҳәм нызамға бойсынады. Судьялардың әдил судлауды әмелге асырыў бағдарындағы жумысына қандайда бир тәризде араласыуға жол қойылмайды ҳәм бундай араласыў нызамға мүшкін жуўапкершиликтегі себеп болады. Судьялар белгили ислер бойынша есап беріуші болмайды.

Судьяларға қол қатылмайды.

Мәмлекет судьяның ҳәм оның шаңарак ағзаларының қәүипсизлигин тәмийинләйди.

Судьяны белгили истиң додалауынан шетлетиүге, оның ўәкилликлерин бийкар етиүге ямаса тоқтатып турыўға, басқа лаўазымға өткериүге тек ғана нызамда белгиленген тәртиpte ҳәм тийкарларға көре жол қойылады Судтың қайта шәлкемлестирилиүи ямаса сапластырылыўы судьяны лаўазымынан босатыў ушын тийкар болып хызмет етиүи мүмкін емес.

Судьялар сенатор, мәмлекетлик ҳәkimият ўәкиллик уйымларының депутаты болыўы мүмкін емес.

Судьялар сиясий партиялардың ағзасы болыўы, сиясий ҳәрекетлерде қатнасыўы, сондай-ақ илимий, дәретиўшилиқ ҳәм педагогикалық жумыстан тысқары ҳақы төленетуғын басқа жумыс түрлери менен шуғылланыўы мүмкін емес.

137-статья.

Ҳәмме судларда ислер ашық көриледи. Ислерди жабық мәжилисте тыңлауға нызамда белгиленген жағдайларда ғана жол қойылады.

138-статья.

Суд ҳәkimиятының хұжжетлери барлық мәмлекетлик уйымлар ҳәм басқа шәлкемлер, лаўазымлы шахслар ҳәм де пукаралар ушын миннетли.

139-статья.

Өзбекстан Республикасында суд ислерин жүргизиў өзбек тилинде, қарақалпақ тилинде ямаса тийисли орындағы көпшилиқ халық сөйлесетуғын тилде яки нызамға мүшкін жол қойылады. Суд ислери алып барылып атырған тилди билмейтуғын судта қатнасышы шахслардың дилмаш арқалы ис материаллары менен толық танысыў ҳәм суд ислеринде қатнасыў хуқықи ҳәм де судта ана тилинде сөйлеў хуқықи тәмийинленеди.

140-статья.

Судлардың жумысын қаржыландырыў тек ғана Өзбекстан Республикасының Мәмлекеттик бюджетинен әмелге асырылады ҳәм ол әдил судлауды толық ҳәм де ғәрәзсиз әмелге асырыў имканиятын тәмийинлеў керек.

XXIV бап. Адвокатура

141-статья.

Физикалық ҳәм юридикалық шахсларға қәнигели юридикалық жәрдем көрсетиў ушын адвокатура жумыс алып барады.

Адвокатура жумысы нызамлылық, ғәрәзсизлик ҳәм өзин-өзи басқарыў принциплерине тийкарланады.

Адвокатураны шәлкемлестириў ҳәм оның жумыс тәртиби нызам менен белгиленеди.

142-статья.

Адвокат өз кәсиплик үазыйпаларын әмелге асырып атырғанда оның жумысына араласыуға жол қойылмайды.

Адвокатқа өзинин қорғауындағы шахс пенен тосқынлықтарсыз ҳәм құпия ушырасыў, мәсләхәттер беріў ушын шарайтлар тәмийинленеди.

Адвокат, оның ар-намысы, қәдир қымбаты ҳәм кәсиплик искерлиги мәмлекет қорғауында болады ҳәм нызам менен қорғалады.

XXV бап. Прокуратура

143-статья.

Өзбекстан Республикасы аймағында нызамлардың анық ҳәм бирдей орынланыўы үстинен бақлауды Өзбекстан Республикасының Бас прокуроры ҳәм оған бойсынышы прокурорлар әмелге асырады.

144-статья.

Прокуратура уйымларының бирден-бир орайластырылған системасына Өзбекстан Республикасының Бас прокуроры басшылық етеди.

Қарақалпақстан Республикасының прокуроры Өзбекстан Республикасының Бас прокуроры менен келисилген ҳалда Қарақалпақстан Республикасының жоқары ўәкиллик үйимы тәрепинен тайынланады.

Үәләятлардың прокурорлары, район ҳәм қала прокурорлары Өзбекстан Республикасының Бас прокуроры тәрепинен тайынланады.

Өзбекстан Республикасы Бас прокурорының, Қарақалпақстан Республикасы прокурорының, ўәләят, район ҳәм қала прокурорларының ўәкиллик мұддети — бес жыл.

Әйне бир шахс қатарына еки мұддеттен артық Өзбекстан Республикасының Бас прокуроры лауазымын ийелеүи мүмкін емес.

145-статья.

Өзбекстан Республикасының прокуратура уйымлары өзинин ўәкилликлерин басқа мәмлекетлик уйымларынан, басқа шәлкемлерден, лауазымлы шахслардан ғәрезсиз түрде, тек ғана Өзбекстан Республикасының Конституциясына ҳәм нызамларына бойсынған ҳалда әмелге асырады.

Прокурорлар өз ўәкилликлери дәүиринде сиясий партияларға ҳәм сиясий мақсетлерди гөзлеүши басқа жәмийетлик бирлеспелерге ағзалықты тоқтатып турады.

Прокуратура уйымларын шәлкемлестириў, олардың ўәкилликлери ҳәм хызмет көрсетиў тәртиби нызам менен белгиленеди.

146-статья.

Өзбекстан Республикасы аймығында жынаятшылыққа қарсы гүрес бойынша оператив-қыдырыў, тергеў ҳәм басқа да арнаулы ўазыйпаларды өз бетинше атқаратуғын жеке шәлкемлерди, жәмийетлик бирлеспелерди ҳәм олардың бөлимшелерин дүзиў ҳәм де олардың жұмыс ислеўи қадаған етиледи.

Нызамлылық ҳәм хуқық тәртибин, пұқаралардың хуқықтары ҳәм еркинликтерин қорғауда хуқық қорғаў уйымларына жәмийетлик шәлкемлер ҳәм пұқаралар жәрдем көрсетиўи мүмкін.

XXVI бап. Финанс, пул ҳәм банк системасы

147-статья.

Өзбекстан Республикасы өзинин бирден-бир финанс, пул ҳәм банк системасына ийе.

148-статья.

Өзбекстан Республикасының Мәмлекетлик бюджети республика бюджетинен, Қарақалпақстан Республикасы бюджетинен ҳәм жергиликли бюджетлерден ибарат болып табылады.

Өзбекстан Республикасының Мәмлекетлик бюджетин қәлиплестириў ҳәм де орынлаў тәртип-қафыйдалары ашық-айдынлық принциптери тийкарында әмелге асырылады.

Пұқаралар ҳәм пұқаралық жәмийети институтлары Өзбекстан Республикасы Мәмлекетлик бюджетинин қәлиплестирилии ҳәм де орынланыўы үстинен жәмийетлик қадағалауды әмелге асырады.

Пұқаралардың ҳәм де пұқаралық жәмийети институтларының бюджет процесинде қатнасыў тәртиби ҳәм түрлери нызам менен белгиленеди.

149-статья.

Өзбекстан Республикасы аймағында бирден-бир салық системасы әмел етеди. Салықларды енгизиў хуқықы Өзбекстан Республикасының Олий Мажлисіне тийисли болып табылады.

150-статья.

Өзбекстан Республикасының пул бирлиги сүм болып табылады.

Сүм Өзбекстан Республикасының пүткил аймағында бирден-бир шекленбеген нызамлы төлеў қуралы болып табылады.

Өзбекстан Республикасы Орайлық банки Өзбекстан Республикасының аймағында нызамлы төлеў қураллары сыпатында пул бирликлерин айланысқа киргизиүде ҳәм оларды айланыстан шығарыуда айрықша хұқыққа иие болып табылады.

151-статья.

Өзбекстан Республикасының банк системасы Өзбекстан Республикасы Орайлық банкинен ҳәм банклерден ибарат.

Өзбекстан Республикасы Орайлық банки пул-кредит ҳәм валюта сиясатын ислеп шығады ҳәм де әмелге асырады.

Өзбекстан Республикасы Орайлық банки мәмлекетте банклер хызметин тәртипке салыуды әмелге асырады, банк ҳәм төлеў системаларының турақлы жумыс ислеүин тәмийинлейди.

Өзбекстан Республикасы Орайлық банки өз ўазыйпаларын орынлауда ғәрэзсиз болып табылады.

Өзбекстан Республикасы Орайлық банкиниң хызметин шәлкемлестириү тәртиби нызам менен белгиленеди.

XXVII бап. Қорғаныў ҳәм қәүипсизлик

152-статья.

Өзбекстан Республикасы Қураллы Күшлери Өзбекстан Республикасының мәмлекеттік суверенитетин ҳәм аймақтық пүтилигин, халықтың тыныш турмысы ҳәм қәүипсизлигин қорғау ушын дүзиледи.

Қураллы Күшлердин дүзилийи ҳәм оларды шәлкемлестириү нызам менен белгиленеди.

153-статья.

Өзбекстан Республикасы өз қәүипсизлигин тәмийинлеў ушын жетерли дәрежеде Қураллы Күшлерине иие.

АЛТЫНШЫ БӨЛИМ. КОНСТИТУЦИЯҒА ӨЗГЕРИС КИРГИЗИҮ ТӘРТИБИ

154-статья.

Өзбекстан Республикасының Конституциясына өзгерис ҳәм қосымшалар тийислисінше Өзбекстан Республикасы Олий Мажлисінин Нызамшылық палатасы депутатлары ҳәм Сенаты ағзалары улыўма санының кеминде үштен еки бөлекинен ибарат көпшилиги тәрепинен қабыл етилген конституциялық нызам ямаса Өзбекстан Республикасының референдумы менен киргизиледи.

Усы Конституцияның [1-статьясы](#) ҳәм усы статья [екинши бөлимінин](#) қағыйдалары қайта көрип шығылыўы мүмкін емес.

Өзбекстан Республикасының Конституциясына өзгерис ҳәм қосымшалар киргизиү ҳақындағы конституциялық нызамда оның нормаларын, сондай-ақ Конституцияның нормаларын қолланыудың өзине тән өзгешеликleri нәзерде тутылышы мүмкін.

155-статья.

Өзбекстан Республикасы Олий Мажлиси тийисли усыныс киргизилгеннен кейин алты ай даўамында Конституцияға өзгерис ҳәм қосымшалар киргизиү ҳақында кең ҳәм хәр тәреплеме додалауды есапқа алған ҳалда конституциялық нызам қабыл етилийи мүмкін. Егер Өзбекстан Республикасы Олий Мажлиси Конституцияны өзгертиү ҳақындағы усынысты қайтарса, усыныс бир жыл өткеннен кейин ғана қайта киргизилийи мүмкін.